

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Anna Fialová

Narativy šířené ruskými médii v rámci informační války – případ Ukrajina

Narratives disseminated by the Russian media in the context of the information war – the case
of Ukraine

Vedoucí práce: Mgr. Hynek Melichar, Ph.D.

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne 8. 12. 2022

Podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Hynku Melicharovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady a doporučení.

Obsah

Úvod	5
1 Hybridní válčení	13
1.1 Typologie válek	13
1.2 Definice konceptu hybridního válčení	14
1.3 Gerasimova doktrína a hybridní válčení	16
2 Informační válka	19
2.1 Propaganda	19
2.2 Informace a jejich role ve válce	22
2.3 Geopolitické narativy v ruské zahraniční politice	23
2.4 Narativ a kontext	25
3 Analýza dat	27
3.1 Metodologie	27
3.2 Analýza článků	29
3.3 Identifikované narativy a jejich význam	34
Závěr	37
Zdroje	40
Seznam příloh	45
Abstrakt	48
Abstract	49

Úvod

Tato bakalářská práce se nazývá *Narativy šířené ruskými médii v rámci informační války – případ Ukrajina*. Konkrétně se zabývá hybridním válčením ze strany Ruské federace, která politickou komunikaci v mediální oblasti cílí i na ruské etnické menšiny, které žijí v zahraničí a snaží se je využít v rámci své zahraniční politiky. 26. prosince 1991 došlo k rozpadu Svazu sovětských socialistických republik. Namísto bývalých sovětských republik vzniklo 15 nezávislých suverénních států a mnoho občanů bývalého sovětského svazu, kteří se identifikovali jako etničtí Rusové, se najednou ocitlo za hranicemi nově vzniklé Ruské federace v nástupnických státech. Etničtí Rusové často osidlovali tato území s cílem rusifikace původního obyvatelstva. To se mělo především kulturně a politicky asimilovat do rozsáhlé nejprve ruské carské říše, později do Sovětského svazu. I v dnešní době lze pozorovat podobné snahy Ruské federace z hlediska její zahraniční politiky, která si klade za jeden ze svých cílů udržet svůj vliv v oblastech bývalých svazových republik a využívá k tomu již zmiňovanou ruskou etnickou menšinu. Tato ruská diaspora hraje důležitou roli v tzv. soft power¹. Soft power je termín, jež definoval americký politolog Joseph Nye, který označuje schopnost jednoho státu ovlivňovat jednání druhého bez použití síly či výhrůzek. Ruský přístup k soft power je diskutabilní, nejednoznačnost přístupu vede i k domněnkám, zda Ruská federace skutečně využívá tento koncept. Někteří odborníci chápou domnělé užití soft power v politice Ruské federace jako součást hybridního válčení.

Časově je práce vymezená od podzimu roku 2013 do jara roku 2022. V listopadu 2013 na Ukrajině vypukla série protivládních demonstrací. Tyto protesty souhrnně nazýváme jako Euromajdan (dle místa konání). Trvaly bezmála čtvrt roku a vedly ke svržení vlády prezidenta Viktora Janukovyče. Euromajdan vypukl poté, co ukrajinský prezident Janukovyč pozastavil a později odmítl podepsat Ukrajinsko-evropskou asociační dohodu, což demonstranti vnímali jako jasný signál odklonu od prozápadního směřování a vstupu do Evropské unie. Poté, co se na sociálních sítích objevila první výzva k demonstraci, lidé začali pravidelně protestovat proti proruskému směřování. Situace eskalovala a demonstrantů přibývalo. Násilné zásahy represivních složek a vládou vydaná opatření situaci výrazně zhoršovaly. Janukovyč mezitím podepsal za Ukrajinu s Vladimírem Putinem dohody týkající se ekonomické spolupráce s Ruskou federací. Střety demonstrantů se státními složkami si vyžádaly mnoho životů.

¹ Pojem soft power do českého jazyka překládáme jako měkká síla, obvykle se ale nepřekládá a užívá se verze v anglickém jazyce.

Za konec těchto událostí je považován 22. únor 2014. Janukovyč uprchl z Kyjeva na východní Ukrajinu a odtud do Ruska, moc na Ukrajině přebírá prozatímní vláda. Euromajdan je významným milníkem ve vzájemných vztazích Ukrajiny a Ruské federace. Bylo posíleno vzájemné napětí mezi oběma státy. Následkem této krize vypukly proruské nepokoje a válka na východní Ukrajině. V únoru Ruská federace vojensky intervenovala na území Ukrajiny a došlo k anexi Krymu. Krymský poloostrov je nadále většinou států světa považován za nelegálně anektované území Ruskou federací. Vladimír Putin argumentoval tím, že po protiruských nepokojích na Ukrajině chce Ruská federace chránit ruskou etnickou menšinu. Anexe Krymu má pro práci zcela zásadní význam. Po tomto dění došlo ke značnému zpopularizování teorie a termínu hybridní válčení. Původně téměř neznámá vojenská teorie se náhle stala zásadní pro popis mnoha bezpečnostních výzev západního světa. K definitivnímu vyhocení situace došlo 24. února 2022. Ruská federace vojensky napadla Ukrajinu. Jako jeden z argumentů opět využila obranu ruské etnické menšiny na území nepřítele. Po celou dobu rusko-ukrajinské krize lze pozorovat ruské hybridní působení v šedé zóně. Pomocí nevojenských prostředků se Ruská federace snažila připravit na konvenční vojenský útok na sousední stát.

Geograficky je práce soustředěna do postsovětského prostoru. Pro práci je významné dnešní území Ruské federace, které představuje mateřskou zemi ruské minority. A dále především území Ukrajiny, kde je soustředěna ruská diaspora a již je věnována případová studie. Ukrajina je nazývána jako hostitelská země ve vztahu vůči ruské etnické menšině. Hostitelských zemí, na jejichž území žijí Rusové, je samozřejmě v postsovětském prostoru více, ale pro studii této bakalářské práce jsem si vybrala Ukrajinu. Jedním z důvodů je oficiální uznání ze strany NATO, že se Ukrajina stala cílem ruské zahraniční politiky související s vedením hybridní války. Ruské hybridní působení na Ukrajině je dlouhodobého charakteru, na kterém se dá pozorovat vývoj v mnoha aspektech a sférách.

Teoretický základ má tato bakalářská práce ve vojenském konceptu hybrid warfare neboli hybridní války. Hybridní válku lze definovat jako alternativní způsob válčení, ve kterém dochází k přesunu konvenčního způsobu vedení války k nekonvenčním způsobům. Popisuje charakter moderního válčení a aktivity, které ovlivňují bezpečnost ve světě.

Cambridgeský slovník² zmiňuje i vliv technologického pokroku, který rozšiřuje možnosti vedení hybridní války. Akteři hybridní války jsou schopni vyvolat bezpečnostní riziko, aniž by využili konvenčního způsobu válčení.

Tento koncept vešel do širšího povědomí především ve spojitosti s politickou krizí mezi Ukrajinou a Ruskou federací, která vyvrcholila anexí Krymu na jaře roku 2014. Projev ruské agrese vůči svému sousednímu státu se stal zásadním milníkem pro uvažování nad alternativními nekonvenčními aktivitami zahraniční politiky Ruské federace. Především pak ve spojitosti s evropskou bezpečností a ambicemi zahraniční politiky Vladimira Putina. Mnoho odborníků toto dění začalo označovat pojmem hybridní válčení. Prvním, kdo pravděpodobně použil termín hybridní válka, je americký důstojník Robert G. Walker. Roku 1998 takto popsal kombinaci konvenčních a nekonvenčních aktivit ve válečnictví. Skutečným popularizátorem termínu je ale důstojník Frank Hoffman, hybridní aktivity popsal roku 2007 ve vztahu k nestátním aktérům. Už tehdy varoval, že do budoucna by se o jejich využití mohly zajímat i aktéři státní, a to ve snaze získat výhodu nad konvenční formou vedení války.

Základem ruské hybridní války se stala tzv. Gerasimova doktrína. Poprvé byla představena v únoru roku 2013. Její „autor“, generál Valerij Gerasimov byl prvním náměstkem ruského ministerstva obrany. Doktrína popisuje zvláštní charakteristiku ruské strategie. Ta obsahuje informační, politické, ekonomické, kybernetické, humanitární a další nevojenské metody, kterými se dá dosáhnout politického cíle. Role vojenských sil je především podpůrná, někdy ale k jejímu využití nemusí vůbec dojít. Ruská federace využívá metody hybridního válčení. O alternativu ke konvenčnímu válčení usilovali Rusové už od 90. let, bylo potřeba nezaostávat za zbytkem Evropy. Neexistuje však ucelená dokumentace, která by dokládala, že Rusko využívá tento koncept jako novou hlavní strategii. Pokrok a vznik nových technologií zvýšily efektivitu, kvalitu a nebezpečnost zmiňovaných alternativ. Politolog Mark Galeotti byl prvním, kdo popsal Gerasimovu strategii uceleně jako doktrínu. Problematické ale je, že se k ní sám o několik let později vyjádřil kriticky, její existenci dokonce popřel. Generál Gerasimov skutečně hovořil o alternativních podvratných aktivitách a propagandě, nicméně nestvořil novou strategii. Popisoval ruské chápání událostí, které tehdy dle něj ohrožovaly ruskou bezpečnost. Jeho slova však po anexi Krymu dostala nový význam a „doktrína“ se stala populární. Vidíme zde tedy zásadní rozdíl mezi Ruskou federací a Západem ve vnímání hybridní války.

² <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hybrid-warfare>

V této práci analyzuji hybridní válčení, konkrétně informační válku, v souvislosti s vlivem na ruskou etnickou menšinu. Ta je nejen součástí hybridní války, ale i konceptu soft power. V případě soft power se jedná o americký neoliberalní koncept. Zohledňuje-li Ruská federace koncept soft power ve vlastní politice, je chápání těchto aktivit odlišné. Stefan Meisner považuje ruskou soft power za nevojenské nástroje, které Moskva používá k manipulaci. V roce 2012 Vladimir Putin zveřejnil programový článek „Rusko v měnícím se světě“. V něm mimo jiné de facto zmiňuje právě soft power, tedy aktivity, které by měly prezentovat Rusko v mezinárodním prostředí. Putin hovoří o „komplexu nástrojů a metod k dosažení cíle zahraniční politiky bez použití zbraní, pomocí informačních nástrojů a dalších forem intervence“. Lze tedy usuzovat, a hovořil o tom i Nye, že Ruská federace chápe soft power jako součást aktivit týkajících se vedení hybridní války. Roku 2013 sama explicitně zahrnula pojem soft power do vlastního Konceptu zahraniční politiky³. Ke konci uvedeného článku jsou zmiňovány ruské menšiny v zahraničí. Putin upozorňuje na povinnost chránit své občany i za hranicemi, žádá, aby jim Rusko poskytovalo pomoc a ochranu v případě jakéhokoli konfliktu či incidentu. Kritizuje západní pohled na agendu lidských práv a tvrdí, že současné nastavení je neobjektivní a nespravedlivé. Z tohoto důvodu nemá v tomto ohledu Západ právo kritizovat Ruskou federaci a Putin vyzývá ke konstruktivní diskusi. Termín soft power je zmiňován už v předešlých oficiálních dokumentech. Implicitně je zmíněn v Konceptu zahraniční politiky 2000 a první explicitní zmínka je uvedena ve Zprávě o zahraniční politice Ruské federace 2007.

Cílem této bakalářské práce je identifikovat narativy, které užívá Ruská federace k rámování konfliktu na Ukrajině. Narativy jsou šířeny jak oficiálně, například ve vyjádření ruských státních představitelů či ruskými státními médii, tak neoficiálně, například mezi běžnými uživateli sociálních sítí. V rámci případové studie zkoumám šíření narativů a jejich možný vliv na ruskou etnickou menšinu na Ukrajině. Právě tato skupina má výraznou roli během vedení hybridní války, je na ní cíleno, protože se prezident Ruské federace Vladimir Putin snaží využívat tuto etnickou minoritu pro prosazení své zahraniční politiky. Ruská etnická minorita je využívána jako jeden z elementárních argumentů Ruské federace pro ospravedlnění ruské agrese na území Ukrajiny. Konkrétně se uvádí ochrana ruských krajanů žijících v zahraničí.

3

https://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/Concept_of_the_Foreign_Policy_of_the_Russian_Federation_2013.pdf

Budu zkoumat roli této národnostní menšiny v hybridním válečnictví, konkrétně v mediální sféře. Hlavní výzkumná otázka zní: *Jaké narativy užívala Ruská federace v rámci mediálního prostředí pro rámování konfliktu na Ukrajině?* Vedlejší výzkumná otázka pak je: *Které užité narativy mohou být nejvíce efektivní při cílení na ruskou etnickou menšinu žijící na Ukrajině?* Výsledkem práce bude seznam narativů, kterými je rámován konflikt na Ukrajině ze strany Ruské federace. V závěru bude vysvětleno proč jsou v médiích užívané zrovna tyto narativy, jak souvisí se současnou politikou Ruské federace a jaká je jejich potenciální efektivita při zacílení na ruskou etnickou menšinu na Ukrajině. Práce by měla být příspěvkem k dosavadnímu výzkumu fenoménu využívání menšin v zahraniční politice, v tomto případě v rámci informační války. Téma je aktuální nejen kvůli samotnému právě probíhajícímu konfliktu mezi Ruskou federací a Ukrajinou. Výzkum hybridního válčení a využití informačního prostředí je zcela zásadní pro současnou evropskou bezpečnost.

Objekty výzkumu jsou dvě ruské zpravodajské agentury. První agentura je státní, druhá agentura je soukromá, obě patří mezi tři největší zpravodajské agentury v Ruské federaci. Největší a zároveň nejstarší zpravodajskou agenturou na území Ruské federace je TASS. Jedná se o státní zpravodajskou agenturu založenou již v roce 1904, tehdy byla pojmenována jako Sankt-Petěrburská tisková agentura, název TASS nese od roku 1925. Tuto zpravodajskou agenturu jsem si k analýze nevybrala, jelikož jsem ze státních chtěla vybrat jen jednu, na základě článku od Timothyho Snydera s názvem *Russia's Genocide Handbook* jsem se rozhodla pro druhou možnost – Riu Novosti. Druhou největší ruskou zpravodajskou agenturou byla RIA Novosti, na konci roku 2013 se stala součástí nové ruské agentury Rossija Segodňa. Jednalo se o rozhodnutí Vladimira Putina a mnozí kritici těchto kroků se domnívají, že jde především o zásadní zpřísnění dosavadního dohledu ruského politického vedení nad médií. Do doby sloučení byla RIA Novosti poslední ruskou státní zpravodajskou agenturou, která se snažila o netendenční informování napříč tématy. Jednou z dceřiných společností Rossija Segodňa je agentura Sputnik, která je dlouhodobě považována za šířitele dezinformací v rámci ruské propagandy. V současné době je například na území států Evropské unie zakázána. Rossija Segodňa však i nadále působí pod názvem RIA Novosti. Třetí největší zpravodajskou agenturou je Interfax. Tato agentura byla založená v roce 1989 a od předchozích agentur se liší především tím, že je v soukromém vlastnictví a je tudíž nezávislá. Výzkum zaměřím na analýzu informací, které se týkaly událostí na Ukrajině. Ve vymezených časových obdobích analyzuji mediální komunikaci Rii Novosti a Interfaxu.

Ve zveřejněných článcích budu hledat opakující se klíčová slova, na základě kterých identifikuji narativy, které obě agentury šíří. Mezi třemi největšími ruskými zpravodajskými agenturami je Interfax, společnost je soukromá. Mohu tedy pozorovat i to, jakým způsobem o totožných událostech informuje ruská státní agentura a ruská soukromá agentura.

Pro vypracování bakalářské práce jsem zvolila kvalitativní studii s prvky komparace. Vybrala jsem tento typ případové studie, protože poskytuje možnost nejlepšího popisu problematiky a běžně se používá ve společenských vědách. Cílem práce je zodpovědět hlavní a vedlejší otázku. Tedy zjistit, jaké narativy užívají ruské zpravodajské agentury k rámování konfliktu na Ukrajině a popsat, jaký význam mají při zacílení na ruskou etnickou menšinu žijící na území Ukrajiny. Práce je rozdělena celkem do tří kapitol. V první kapitole je rozebrána teoretická koncepce, na které staví tato práce, tedy teorie hybridní války a její specifika. V případě hybridního válčení se jedná o populární koncept, který je v posledních letech často podrobován výzkumu vzhledem k jeho aktuálnosti. Teoretický koncept se týká působení konkrétně hybridního válčení v mediálním prostoru ve spojitosti s Ruskou federací. Zmiňuji teoretické rozpracování obecně hybridního válčení a Gerasimovy doktríny. V následující kapitole zmiňuji další teoretické koncepty týkající se tématu práce, tedy propagandu a informační válku a význam narativů během konfliktu na Ukrajině. Třetí kapitola je věnována výzkumu vybraných objektů, tedy dvou největších ruských zpravodajských agentur, a analýze jejich příspěvků na oficiálních webových stránkách ve vybraných časových obdobích. Následně hodnotím vyhledaná klíčová slova a identifikuji s nimi spojené narativy a uvádím je do souvislosti s cílením na ruskou minoritu a jejich možnou efektivitu.

Výzkum má limity, kterým jsem se nemohla vyhnout, a které souvisí především s aktuálností tématu. V době, kdy je tato bakalářská práce psaná, je konflikt na Ukrajině aktuální. V reakci na probíhající události se mění podmínky práce. Nejzávažnějším limitem je dostupnost informací, konkrétně dostupnost šířených příspěvků, které jsem se rozhodla zkoumat. Evropská unie přijala v rámci sankcí uvalených na Ruskou federaci mnohá omezení týkající se ruských sdělovacích prostředků. Na území členských států Evropské unie nejsou mnohá z nich dostupná z důvodu obrany vůči šíření dezinformací a propagandy. Podobná rozhodnutí přijaly mnohé státy na vlastním území v případě proruských webů. K příspěvkům jsem získala přístup přes VPN. Softwary mi však neumožňovaly pracovat s takto získanými příspěvky, analýza tedy musela být provedena manuálně pouze skrze vyhledávač slov. Dalším podstatným limitem je, že všechny články včetně použité webové stránky k určování klíčových slov, jsou v ruském jazyce, který neovládám.

K překladu jsem využila dvou možností. První bylo využití volně dostupných automatických překladačů, jednalo se o *Google Translate*⁴ a *DeepL*⁵. S vědomím možné chybovosti jsem si však takto přeložené texty nechala překontrolovat. Nečekaným limitem, který omezil možnosti identifikace klíčových slov, byla zdlouhavost procesu analýzy. Dále bylo ve vybraných termínech napsáno a zveřejněno velké množství článků. Z tohoto důvodu jsem byla nucená vybrat jen velmi úzké časové vymezení.

Práce vychází z primárních i sekundárních zdrojů. Teorii čerpám především z odborných článků a děl autorů, kteří se zaměřují na téma hybridní války. Zmiňuji například Franka Hoffmana, jakožto popularizátora termínu hybridní válka, a z jeho díla čerpám základní popis hybridního válčení. Dalším stěžejním autorem je Mark Galeotti, kterému se podařilo zpopularizovat Gerasimovu „doktrínu“. Následně sám kritizoval tento text, vymezil se proti němu a popřel ho jakožto doktrínu, nicméně pro práci je zásadní, užívám ho k popisu ruského pohledu na hybridní válčení a jeho budoucnost a možnosti využití. Stěžejní je článek amerického historika Timothyho Snydera *Russia's Genocide Handbook*, který zásadně kritizuje chování Ruské federace ve válce na Ukrajině. Využívám velké množství primárních dat. V práci cituji a parafrázuji části textů prezidenta Ruské federace Vladimira Putina. Tyto dokumenty jsou důležitými zdroji vysvětlujícími do jisté míry směřování ruské zahraniční politiky. Velké množství primárních dat využívám k analýze. Je potřeba mnoho článků, které jsou veřejně dostupné na oficiálních stránkách obou zpravodajských agentur. Další stěžejní primární data jsou data z oficiálního sčítání lidu na Ukrajině. Sčítání proběhlo naposledy v roce 2001. Aktuálnější oficiální data neexistují. I přesto jsou však pro práci přínosná, protože ukazují počty a rozmístění ruské etnické minority napříč ukrajinskými regiony. Data se týkají nejen etnicity, ale i jazyka.

Mnohé informace poskytly zpravodajské kanály a další média, na které odkazují především ve spojitosti s veřejnými prohlášeními či zásadními aktuálními událostmi. Využívám také online zdroje, především sociální sítě a oficiální webové stránky institucí a organizací. V případě sekundárních zdrojů se jedná především o odborné články, které rozpracovávají a analyzují potřebná témata. Například hybridní válčení, soft power, propagandu či typologii diasporických mezinárodních rolí a zájmů. Ve většině případů se jedná o cizojazyčné zdroje, které jsou psané v anglickém či ruském jazyce.

⁴ <https://translate.google.com/>

⁵ <https://www.deepl.com/translator>

V případě českých zdrojů stojí za zmínku dvě díla. První je publikace od Kateřiny Prokopové *Propaganda a persvaze*, která velmi pomáhá ukotvit téma propagandy, jejího původu, historie a analýzy. Druhým dílem je kniha *Informační válka* od českého vojáka, dnes náčelníka generálního štábu Armády české republiky, Karla Řehky. Text přináší základní přehled informací a srozumitelně vysvětluje mnohá specifika, autor se ale zaměřuje i přímo na přístup Ruské federace k informační válce.

1 Hybridní válčení

1.1 Typologie válek

Existuje historické dělení válek. S jednou z důležitých teorií přišli američtí manželé Alvin a Heidi Tofflerovi, významní futurologové zabývající se společností. V roce 1993 společně napsali knihu *War and antiwar*, ve které přicházejí s teorií, že války lze dělit do tří vln. První vlna se pojí se zemědělskou revolucí, druhá vlna je spojována s průmyslovou revolucí a industrializací, dochází zde k novým způsobům ve vedení válek. Války jsou charakteristické masovějším a ničivějším významem. Milníkem pro třetí vlnu je dle Tofflerových válka v Zálivu⁶. Konflikt je převratný užitím tzv. chytrých zbraní, objevují se nové způsoby vedení války a mění se role médií v konfliktu. Válka bývá označována také jako první online válka, divák mohl na televizních obrazovkách sledovat, jak se konflikt v Iráku vyvíjí. Změnila se totiž role médií ve válečných konfliktech a přístup k nim. Můžeme pozorovat například fenomén *embedded journalism*⁷, celkově se umocňuje role médií a veřejných informací. Tofflerovi již v devadesátých letech předpokládali růst důležitosti informací a komunikace vzhledem k technologickému pokroku. (Toffler, 1993).

S dalším dělením válek přišel americký konzervativce William S. Lind, který je považován za jednoho z autorů teorie čtyř generací válčení. První generace války je datována do období Velké francouzské revoluce či dob napoleonských válek. Druhou generaci charakterizuje průmyslový rozvoj, který umožnil vývoj nových typů zbraní umožňujících masové zabíjení. Třetí generace je typická mechanizací a důrazem, který klade na sílu. Od konce druhé světové války autor spatřuje přechod ke čtvrté generaci, která je důležitá pro asymetrické válčení. Zmiňovány jsou nejasně definovaná bojiště, decentralizace a autonomie, rostoucí role informací, technologií a psychologických válek. Do konfliktů se často zapojují nestátní aktéři. Tyto trendy do budoucnosti budou růst. (Řehka, 2017, s. 39–42).

⁶ Bývá označována také jako první válka v Perském zálivu, jednalo se o válku, která začala vojenskou invazí Iráku do Kuvajtu v roce 1990 a skončila v únoru 1991 vítězstvím koalice a osvobozením okupovaného území.

⁷ Přidružení novinářů k vojenským jednotkám.

1.2 Definice konceptu hybridního válčení

Tato část je věnována teoretickým rámcům práce, ze kterých dále vycházím. Nejprve je potřeba definovat koncepty. Ve druhé části první kapitoly se věnuji teoretickému ukotvení fenoménu hybridního válčení. Konceptualizace je podle mnoha odborníků problematická, jelikož se jedná o poměrně nový termín a jeho definice se často liší. Hybridní válku obecně definujeme jako asymetrickou válku, během níž je použito mnoho různých metod a taktik proti nepříteli, tyto metody mohou, ale nemusí být kombinovány s tradičním konvenčním vedením války. Vlivem rozvoje technologií ale došlo k obrovskému posunu, který v současnosti umožňuje vést hybridní válku bez přechodu do přímé vojenské akce. (Cambridge Dictionary, 2022). Jednotná definice termínu hybridní válčení ale neexistuje. Význam a použití termínu se měnily v čase, závisí i na kontextu použití. Původně se termínem označoval popis růstu sofistikovanosti a složitosti technik vedení konfliktů nestátními aktéry. Například čečenská války či válka v Afghánistánu. Později se začalo uvažovat o užití této techniky státními aktéry. Nejtypičtějším příkladem je Ruská federace. (Reichborn-Kjennerud, Cullen, 2016). Ta zpopularizovala termín především po nezákonné anexi Krymu, které předcházela rozsáhlá hybridní válka na území Ukrajiny. Po užití hybridních taktik a mediální manipulaci následovalo uplatnění konvenčních sil. Vojenská síla má i v hybridním válčení výraznou roli. Kombinace užití konvenčních a nekonvenčních přístupů se v minulosti mnohokrát osvědčila.

Za jednoho z prvních navrhovatelů vojenské strategie hybridního válčení a autora termínu v jeho současné podobě je považován americký analytik a vysloužilý voják americké námořní pěchoty Frank G. Hofmann. V roce 2007 vyšlo dílo *Conflicts of the 21st century – The rise of hybrid wars*. Autor zde rozebírá hybridní válčení a možnosti vedení asymetrické války. Konstatuje stírání rozdílů mezi objekty a místem války. Rozdíl mezi civilistou a vojákem není jasný. Primárním místem války už nejsou jen tradiční fyzické prostory. (Hoffman, 2007). To znamená, že válka se již nevede jen na zemi, na moři, ve vzduchu a ve vesmíru. Přidávají se další dimenze, kde lze válku vést. Jedná se o sociálně vybudované politické, ekonomické, kulturní, infrastrukturální a kybernetické prostory, jejichž využití určuje technologický pokrok. (Reichborn-Kjennerud, Cullen, 2016).

NATO, jakožto největší vojenská protiváha vůči Ruské federaci, musela reagovat na anexi Krymu v roce 2014. Ta se stala důležitým milníkem ve vnímání hybridního válčení. Rok po anexi Aliance zveřejnila strategii, která se týkala boje proti hybridním hrozbám přicházejících od nepřítele.

Aliance se v ní zavazuje chránit před útoky své členy v rámci kolektivní obrany, ale i své spojence⁸. NATO nemůže čelit rozměrům těchto hrozeb samostatně, proto navazuje užší spolupráce v oblasti bezpečnosti s jednotlivými státy po celém světě i s organizacemi. Speciálně je zmiňována Evropská unie jakožto důležitý hráč v oblasti kybernetické bezpečnosti. Výměna informací a zkušeností se stala důležitou součástí strategie. „Spojenci NATO čelí hrozbám a výzvám ze strany státních i nestátních aktérů, kteří využívají hybridní aktivity k cílení na politické instituce, ovlivňování veřejného mínění a podkopávání bezpečnosti občanů zemí NATO. Hybridní metody válčení – jako propaganda, podvody, sabotáže a další nevojenské taktiky – se již dlouho používají k destabilizaci protivníků. To, co je na útocích v posledních letech nové, je jejich rychlost, rozsah a intenzita, které umožňují rychlé technologické změny a globální propojení.“ (NATO, 2022). NATO si stanovuje jako jednu ze svých priorit chránit, odolávat a účinně reagovat na hrozby tohoto typu.

Výzkumu fenoménu hybridního válčení by se měla věnovat větší pozornost hlavně z důvodu bezpečnosti. Nicu Popescu ve svém článku o hybridních taktikách upozorňuje právě na nebezpečí, které představuje potenciální destabilizace cílové oblasti. Jedním z faktorů, proč přistoupit k vedení války nekonvenčními způsoby, je finanční nákladnost. Nekonvenční taktiky jsou pro agresora levné, zatímco obrana vůči nim je nákladná a především složitá. Vedení války hybridními prostředky se dá popřít. Například informační války nebyvají přiznané. Obrana je poté komplikovaná, protože přitahuje větší pozornost než samotný útok. (Popescu, 2015). V případě, že je obrana proti neveřejnému agresorovi neodpovídající, dostává se obránce do složité situace a v očích ostatních působí jeho jednání negativně a poškozují ho.

Hybridní válčení, tedy konvenční i nekonvenční způsoby vedení války, ale není novým jevem. Mnoho prvků bylo ve válce využito již dávno předtím, než byl tento termín definován a začalo se o něm hovořit jako o svébytném konceptu. I v historii bychom našli množství případů, kdy byly využity asymetrické taktiky. Takovéto využití je výhodné především ve chvíli, kdy je protivník silnější a v případě zahájení konvenční války by měl převahu. Totéž platí i v opačném směru. Pro konvenční armádu je složitější vyhrát nad protivníkem, který vede válku za pomoci nekonvenčních strategií a taktik. Zároveň může být asymetrické hybridní válčení použité jako součást podvrtných aktivit, které jsou užity pro demoralizaci nepřítele ještě předtím, než se konflikt stane konvenčním.

⁸ V červenci 2016 proběhl ve Varšavě summit NATO, na kterém se státy Aliance dohodly na spolupráci s Ukrajinou v oblasti hybrid warfare.

Jako příklad lze uvést válku ve Vietnamu, konflikt probíhající mezi lety 1955-1975. Tehdy úspěšně dokázala hybridní taktiky válčení využít Národní fronta osvobození jižního Vietnamu⁹, která stála proti prokazatelně silnějšímu protivníkovi, který jí však nikdy nedokázal porazit.

Tvůrci zahraniční a bezpečnostní politiky Ruské federace uzpůsobují strategii dle možnosti protivníka. Jānis Bērziņš je ředitelem Centra pro bezpečnostní a strategický výzkum na Lotyšské akademii. Zabývá se způsoby vedení nekonvenční války, zohledňuje inovativnost zahrnovaných metod. Zároveň upozorňuje na fakt, že západní bezpečnostní analytici přistupují k hybridní válce z hlediska vlastních teoretických rámců, které ale často neodpovídají strategii těch, kteří takovouto válku vedou. „Velký objem ruské teoretické debaty o nových způsobech vedení války zůstal nedostatečně prostudován. To vedlo k mylným představám v charakterizaci ruské strategie prostřednictvím jejího formování tak, aby se vešla do západních teoretických konstruktů na rozdíl od těch, které byly vyvinuty“ (Bērziņš, 2020). Nejproblematictější je tedy západní pohled učenců, který zkresluje ruské strategie a může být zavádějící. Obecně se ruská strategie zaměřuje na slabá místa protivníka, to jeden z důvodů, proč je asymetrická kampaň vždy odlišná. Bērziņš hovoří o jedinečnosti, kvůli které je pro západní svět největší výzvou nepřipravenost. Ruští stratégové si uvědomují, že v případě konvenčního konfliktu s NATO se Ruská federace nemůže vojensky rovnat. To je důvod, proč se stále více zaměřují na asymetrické metody, kde mohou pravděpodobněji zaznamenat větší úspěchy. (Bērziņš, 2015).

1.3 Gerasimova doktrína a hybridní válčení

Za důležitý milník v otázce vedení hybridní války Ruskou federací se považuje únor 2013. Tehdy ruský náčelník generálního štábu Valerij Gerasimov, osoba blízká Vladimíru Putinovi, publikoval článek s názvem *The Value of Science is the Foresight*. Článek vyšel v ruském týdeníku *Military-Industrial Kurier*. Gerasimov popisuje taktiku, která umožňuje státu být ve válce, aniž by došlo k přímému střetu konvenčních armád. V článku zmiňuje zásadní proměnu prostředků: „Mnoho pravidel války se změnilo. Role nevojenských prostředků k dosažení politických a strategických cílů vzrostla a mnohdy překonala účinnost síly zbraní“ (Gerasimov, 2016). Gerasimov uvádí, že cílem je vytvořit destabilizovaný svět, hranice mezi mírem a válečným stavem se postupem času stírá. V této části v podstatě obviňuje západní země z tohoto jednání na příkladu barevných revolucí¹⁰ nebo dění na Blízkém východě či v Africe.

⁹ V češtině je Národní fronta osvobození jižního Vietnamu obvykle označována jako Vietkong.

¹⁰ Jedná se o nenásilné revoluce v postkomunistických společnostech proti autoritářským vládám, Růžová revoluce proběhla v Gruzii, Oranžová na Ukrajině a Tulipánová v Kyrgyzstánu, kritici tvrdí, že revoluce byly podněcovány Západem.

Nekonvenční způsob vedení války nemusí být jen podpůrnou strategií, může sám o sobě vést k úplnému vítězství. Vytváří totiž v cílové zemi či regionu chaotické prostředí, kterého útočník využívá. „Informační prostor otevírá široké asymetrické možnosti pro snížení vojenského potenciálu nepřítele“, píše Gerasimov. Zmiňuje i ruskou zkušenost s asymetrickými metodami vedení války. Například během jejich působení v Afghánistánu či na severním Kavkaze. Otevírá možnosti informační války. Ve využití informačního prostoru spatřuje do budoucna velké možnosti. Tímto asymetrickým nástrojem lze snížit západní výhody a ovlivňovat veřejné mínění obyvatelstva, a to u svého i nepřítele. V článku je zmiňována i role obrany ruské bezpečnosti za hranicemi Ruské federace. Gerasimov apeluje na potřebu udržování míru mimo vlastní stát. Měly by tak činit ruské mírové síly, které by zajišťovaly, že se v okolních státech nepovedou konflikty a civilní obyvatelstvo tak bude chráněno. (Gerasimov, 2016).

Zde je potřeba zmínit ruský přístup k humanitárním intervencím, odborníci někdy mluví o tzv. obrácené logice. Ruská federace se dlouhodobě staví proti humanitárním intervencím, které považuje za politicky motivované vměšování západních zemí. Tvrdí, že humanitární intervencionismus podkopává mezinárodní řád, mezinárodní právo a narušuje územní celistvost suverénních států, čímž vybízí k secesionismu. Přičemž sama nahlíží na problematiku z tradičního pohledu mezinárodních vztahů. Existence tzv. kosovského faktoru umocnila negativní postoj ruských politických představitelů k humanitárním intervencím a konsolidovala negativní postoj k NATO. Jde však o selektivní uplatňování podmínek. Ruská federace je sama vykonavatelem humanitárního intervencionismu¹¹. Ve vlastní prospěch argumentuje tím, že humanitární intervenci schvaluje v případě, že o to suverénní stát sám požádá¹². (Baranovsky, 2001). Diskutabilním tématem je i ruská ochrana menšin v zahraničí, kterou Gerasimov považuje v moderní době za stěžejní.

Válka nemusí být předvídatelnou záležitostí, Ruská federace se však nesmí nechat překvapit, a proto je potřeba vyvinout nové formy vedení války, které nabízejí Ruské federaci nové možnosti případné konfrontace. Ne všichni chápou Gerasimovu doktrínu jako novou ucelenou teorii, která by byla převratná a znamenala vyvinutí nové formy ruského válčení. Není však popírána její obecná důležitost a potenciální nebezpečnost. (McKew, 2017). Válku lze takto vést i proti mnohem silnějšimu soupeři. Navíc, jak sám Gerasimov avizoval, dochází k rozmazání hranice mezi válkou a mírem.

¹¹ Například humanitární intervence v Čečensku v roce 1999, záminkou byla údajná protiteroristická operace.

¹² Souvisí s dnešní problematikou referend konaných na okupovaných územích Ruskou federací.

Některé odborné názory se shodují v tom, že myšlenky uvedené v doktríně nejsou neočekávané či vysoce inovativní. Je potřeba informace zařadit do správného historického kontextu. Nikoli se snažit rámovat touto doktrínou nastalou složitou situaci v mezinárodním prostředí. Gerasimovovým předchůdcem byl v letech 2008-2012 Nikolaj Makarov, na jehož názory navazují mnohé myšlenky v článku. (Monaghan, 2015).

2 Informační válka

2.1 Propaganda

Neopomenutelnou součástí hybridního válčení v rámci mediálního prostoru neboli informační války je propaganda. Samotné slovo vyvolává obvykle negativní konotace, a to především od 20. století, protože propaganda byla zneužita totalitními režimy. Bývá automaticky spojována s fašistickou, nacistickou a komunistickou totalitní politikou, kterých byla neodmyslitelnou součástí. Vnímání propagandy tedy záleží především na historickém kontextu. V této části kapitoly nejprve definuji propagandu jako termín a vyhnu se asociacím. Mnozí teoretikové mluví o tom, že se samotná propaganda stala v podstatě obětí propagandy. V rámci hybridního válčení je však propaganda obvykle využívána též negativně.

Termín propaganda má původ v latinském jazyce, odvozujeme ho od slova *propagare*, které by se do českého jazyka dalo nejlépe přeložit jako rozmnožovat. Původní slovo ale souvisí s rostlinou či živočišnou říší, nikoli s dnešním významem slova. Za milník, od kterého můžeme chápat a odvozovat původ a dnešní význam, je rok 1622. Tehdy papež Řehoř XV. zakládá církevní úřad *Sacra congregation de propaganda fide*¹³. Jedná se o církevní instituci, která měla za úkol propagovat katolickou církev za pomoci misí. Zmiňované historické období znamenalo v Evropě dobu reformismu a rozkvět protestantismu, katolická církev čelila kritice a potřebovala upevnit své postavení a zabránit případnému úpadku. V případě spojení termínu propaganda s náboženstvím, konkrétně s římskokatolickou církví, dochází vzhledem k historickému kontextu k prvním negativním konotacím slova, a to především v geografických oblastech s majoritní skupinou protestantů. (Prokopová, 2014, s. 7–14).

Propaganda jako problematika vstupuje během 20. století do mnoha vědních oborů. Stala se předmětem zájmu psychologie, sociologie, politologie, historie či mediálních studií a komunikace a dalších oborů. Od doby první světové války její význam vzrostl. Vymezení a definice záleží na čase a prostoru. Mezi první přední teoretiky propagandy se řadí americký zakladatel public relations Edward Bernays, americký politolog Harold Laswell, profesor psychologie Leonard W. Doob, americký sociolog a novinář Walter Lippman či francouzský sociolog Jacques Ellul. (Prokopová, 2014, s. 26–37). Edward Bernays byl prvním, kdo se teorií propagandy věnoval, stěžejní dílo *Propaganda* vydal v meziválečném období. Na propagandu nenahlížel negativně, tvrdil, že stejně jako mnoho dalších věcí není propaganda dobrá nebo špatná.

¹³ Do českého jazyka překládáme jako Posvátnou kongregaci pro šíření víry.

V knize zmiňuje výzkum skupinového myšlení, ve chvíli, kdy víme, jakým způsobem a na základě jakých mechanismů funguje, měli bychom být schopni ovládat masy a dosahovat pozitivních cílů, do chaosu tak lze vnést řád. (Bernays, 1928).

Propagandu můžeme dělit do několika kategorií. První dělení je dle cíle, propaganda je aktivována skrze ideologii. Agitační propaganda chce publikum udělat aktivní, integrativní propaganda chce publikum udělat naopak pasivní. Nejznámější dělení propagandy vzniklo během druhé světové války ve Velké Británii. Dělí se na základě důvěryhodnosti zdroje, přesnosti a poselství informací a transparentnosti. Rozlišujeme propagandu bílou, šedou a černou.

V případě bílé propagandy jsou zdroje identifikovány a obsah je poměrně přesný, lze tedy informace považovat za důvěryhodné. Důvod, proč se i přesto jedná o propagandu, je způsob prezentace. Propagandista své sdělení vždy vykresluje jako dobré a snaží se přesvědčit publikum, že jeho názor je správný a je vhodné mu věřit. Příkladem je vysílání Hlasu Ameriky za studené války, v dnešní době se jedná o běžnou praxi v PR. (Beneš, 2014).

Šedá propaganda se nachází mezi bílou a černou propagandou, zdroj informací může a nemusí být přesně určen, obsah nemusí být přesný. Šedou propagandu užil například Sovětský svaz k ospravedlnění invaze do Afghánistánu, z běžné praxe se jedná například o klamavou reklamu, která slibuje nemožné. (Beneš, 2014).

Černá propaganda užívá obvykle neznámé a neověřitelné zdroje, které odkazují k neexistující autoritě, vytváří a rozšiřuje lži, klamy a podvody, propagandista využije čehokoli, co poslouží jeho záměrům. Úspěšnost závisí na tom, zda je adresát ochotný uvěřit zdrojům a obsahu sdělení. V případě, že je černá propaganda neúspěšná a je prozrazena, bývá tvrdě odsouzena. Nejznámějším příkladem černé propagandy je nacistická propaganda, jejíž autor Joseph Goebbels, stál v čele ministerstva pro lidovou osvětu a propagandu. Černá propaganda není užívána pozitivně. Černá propaganda bývá spojována s pojmy jako spin, fake news, dezinformace či alternativní fakta. Abychom ale mohly asociovaná slova zaměňovat jako synonymní, museli bychom určit záměr šíření. (Beneš, 2014).

Propaganda je sociálně determinovaný proces, jedná se o formu komunikace. Propagandista musí rozumět svému publiku, aby byl ve své činnosti úspěšný, informace musí být zasazené do kontextu. Je zapotřebí znát motivaci jednání a zvolit správný styl komunikace. Síly, které určují vzorce pro utvoření a působení propagandy existují ve společnosti dlouhodobě. Způsob propagandy je však kulturně daný, a proto se použití a metody propagandy liší napříč společnostmi. (Lebedová, 2021).

Každá doba se pojí s využíváním jiného typu médií. Technologický pokrok a dostupnost informací v otevřených kulturách¹⁴ znásobily možnosti propagandy. Největší roli v moderní době sehrávají internet a sociální sítě. Šířit propagandu za pomoci internetu na sociálních sítích je velice jednoduché a pro původce informací ekonomicky výhodné, hybridní působení navíc nezná hranice. Šířitelem se může stát kdokoli. Využitím sociálních sítí v rámci propagandy se odborně věnovali Garth S. Jowett a Victoria O'Donnell v knize *Propaganda & Persuasion*. Uživatelé sociálních sítí a zároveň šířitelé sdělení rozřadili do tří následujících kategorií. První skupinou jsou tzv. opinion lídři¹⁵, kteří mají na sociálních sítích vliv, díky kterému mohou ovlivňovat mínění ostatních zprostředkováváním informací. Druhou skupinu tvoří menší skupiny s vlivem (autoři zahrnují opinion lídry či agenty propagandy). Třetí skupinou jsou lidé, kteří úmyslně či neúmyslně šíří na internetu nepodložené informace. „V rámci vícestupňového toku komunikace přijímají sociální sítě informace z médií, které jsou zase šířeny v rámci komunity jejími lídry. Naopak i veřejnost může přijímat informace z médií a přinášet je zpět k opinion lídrům kvůli potvrzení či vysvětlení.“ (Jowett, O'Donnell, 2012).

V hybridním válčení bývají v rámci propagandy využívány dezinformace, zmiňovány bývají i misinformace. Existuje mezi nimi rozdíl. Dezinformace je nebezpečné šíření nepravdivých informací. (MVČR, 2022). Autor dezinformace si je vědom, že uvádí klamavá tvrzení, přesto je šíří ve snaze oslovit a zmanipulovat své publikum ve vlastní prospěch. Misinformace je nesprávná informace, která byla šířitelem uvedena neúmyslně. Ačkoli se zdá, že misinformace není nebezpečná stejně jako dezinformace, v případě, že je šířena masově, může být dosaženo podobných výsledků. (MVČR, 2022).

¹⁴ Tzn. neizolovaných, tedy kulturách bez kontroly médií s propustností zvenčí a s volným přístupem k informacím pro všechny.

¹⁵ Do českého jazyka můžeme přeložit jako názoroví vůdci, obvykle ale z anglického jazyka nepřekládáme.

2.2 Informace a jejich role ve válce

„Informace je sdělení, které snižuje neurčitost příjemce při rozhodování.“ (Sak, 2018, s. 227). Dostupnost a svobodný přístup k informacím je v demokratickém světě právem občanů. Informace hrají důležitou roli v oblasti bezpečnosti. Rozlišujeme informační a kybernetickou bezpečnost. Kybernetická bezpečnost se od informační bezpečnosti liší kvůli technologickému pokroku. Přesto existuje mnoho fenoménů, které jsou pro oba typy společné. Informační bezpečnost se zabývá jakýmkoli narušením toku informací. S nástupem počítačů, které se postupem času staly běžnou součástí většiny domácností, se začaly vyvíjet nové hrozby, které bylo potřeba v rámci bezpečnosti obsáhnout. (Sak, 2018, s. 226–245). Vytváření nových typů hrozeb umožňuje v tomto případě kyberprostor. Digitální revoluce přenesla člověka do virtuálního světa. Nové technologie jsou s postupem času stále více masově využívány.

Informace se stala klíčovou záležitostí, která je chápána jako nesmírně cenná věc. Informace se dají lehce zneužít, pomocí nich lze manipulovat s obrovským množstvím lidí najednou. Technologický pokrok tyto skutečnosti značně zjednodušil. Digitální revoluce je přínosem, ale s ní přišla i mnohá negativa. Postupně dochází ke změnám v sociálních strukturách a k výrazným změnám v mezilidské komunikaci. Svět je stále více globalizován. Jakoukoli informaci lze okamžitě sdílet odkudkoli na světě. V nekonečném množství informací je těžké se zorientovat. Nastalé situace tzv. „informačního zmatení“ lze zneužít. (Mareš, 2022, s. 15–30, 167–176). Ve prospěch šíření vlastní propagandy tohoto jevu využívají státní i nestátní aktéři. Informační válka v kyberprostoru se nejčastěji týká šíření nepodložených informací, které lze špatně ověřit, dezinformací, misinformací, konspiračních teorií a dalších forem klamavých informací, jejichž narativ má za úkol ovlivnit veřejné mínění ve prospěch propagandisty. „V kybersféře se nacházíme ve světě, kde kvůli snadnému a okamžitému sdílení informací a pokročilým stříhovým a animačním technologiím nabývá novodobá politická propaganda formy informačních a kulturních válek, šíření dezinformací a politických manipulací.“ (Mareš, 2022, s. 151).

„Informační válka je operace vedená za účelem získání informační výhody nad protivníkem. Spočívá v ovládnutí vlastního informačního prostoru, ochraně přístupu k vlastním informacím při získávání a využívání informací oponenta, ničení jeho informačních systémů a narušování toku informací.“ (NATO, 2020). Informace se stávají jako nástroje pro vedení moderní války stále více klíčovými. V sedmdesátých letech došlo k tzv. informační revoluci ve vojenství. Prvním, kdo zkoumal tyto změny ve vojenském oboru, byl sovětský stratég a maršál Nikolaj V. Ogarkov. Byl průkopník technologického pojetí moderní války.

Chtěl přizpůsobit sovětské vojenství technologickému pokroku, byl kritikem zastaralého přístupu, kvůli kterému sovětské vojenství zaostávalo za tím americkým. Viděl, že pokrok umožní velké změny, které mají potenciál se dále rozvíjet. (Řehka, 2017, 42–43).

Ve spojení s hybridním válčením se začala zmiňovat informační válka a psychologické operace. Existuje množství koncepčních debat. Do popředí se ale informační válka dostala až s rozšířením ruského působení v mediálním prostoru Ukrajiny. Waleská deklarace zasadila definitivně otázku hybridního válčení do rusko-ukrajinské krize. Na této vleklé krizi lze pozorovat zesilující snahy Ruské federace působit v informačním prostředí Ukrajiny s cílem ovlivňovat veřejné mínění. A to za pomoci různých způsobů. Ruská federace používá státem řízené instituce a média, sociální sítě či tzv. trollí farmy. Rusové chápou trvání informační války jako kontinuální aktivitu, neomezují jí jen na určitá období, kdy by byl veden s nepřítelem otevřený konflikt. Západ naopak chápe informační válku jako podpůrnou aktivitu, kterou využívá strategicky. (Pierzchała, 2019).

V informační válce mezi Ruskem a Ukrajinou sehrává důležitou roli internet a sociální média. Internet nabízí neomezenou rychlost komunikace a široké pokrytí, tento způsob šíření dezinformační kampaně je navíc finančně výhodný. (NATO, 2020). Ruská federace během informačních válek využívá placené zaměstnance, ale dokázala tyto své aktivity i robotizovat. Informace rozšiřují tzv. trollové i roboti. Ruské trollí farmy zaměstnávají lidi, kteří dostávají zapláceno za to, že na internetu zpravidla pod několika falešnými účty šíří dezinformace a polarizují internetové diskuze. Šířený obsah odpovídá proputinovské, protizápadní a proruské propagandě, tyto skupiny bývají financovány státem a napojeny na jeho instituce. Roku 2011 byla v Moskvě vydána příručka Informačně-psychologické válečné operace: krátká encyklopedie a referenční příručka z níž vyplývá, že Ruská federace už informační válku nepovažuje za doplňující prostředek ke konvenční válce, ale je často i tím nejdůležitějším prvkem, který skutečnou válku nahrazuje. (Pomarantsev, 2015).

2.3 Geopolitické narativy v ruské zahraniční politice

Ruská politika je spojena s mnoha geopolitickými narativy. Některé z nich jsou důvodem k současnému stavu a vysvětlují proč došlo k otevřenému konfliktu mezi Ruskou federací a Ukrajinou. Nejčastěji zmiňované současné geopolitické narativy jsou neoeurasianismus a ruský svět.

Eurasianismus je patriotickým konceptem, který se staví do opozice vůči prozápadnímu směřování Sovětského svazu, později Ruské federace. S rozpadem Sovětského svazu došlo k obnově mnoha etnických identit, které do té doby tvořily společnou sovětskou identitu. Sovětský svaz byl mnohonárodnostním uskupením, s jeho koncem ztratila samotná ruská identita na prestiži. Někteří však stále uvažovali o budoucím bipolárním uspořádání světa, bylo tedy potřeba najít novou civilizaci, která by nahradila sovětskou, která v bipolárním uspořádání stála do té doby v opozici vůči západní. „Neoeurasianismus nabídl program přetvoření Ruska v eurasijskou geopolitickou entitu, jejímž východiskem ve vztahu k vnějšímu světu by byla imperiální politika. Koncept do jisté míry sloužil jako ideologická a identitární náhrada marxismu-leninismu.“ (Kurfürst, 2017).

Druhým významným konceptem je ruský svět. Stejně jako neoeurasianismus je i ruský svět patriotistickým a protizápadním konceptem. Liší se především v tom, že sleduje spíše kulturní konstrukty než konstrukty geografické. „Ruský stát správně rozeznal v etnickém nacionalismu odstředivý potenciál pro multietnickou a multikonfesionální Ruskou federaci a začal posilovat představu o civilizační jednotě – širším společenství ruského světa. Podmínkou tlumení etnického nacionalismu byla péče o nově vzniklou diasporu: téměř čtvrtina Rusů se ocitla po rozpadu SSSR v cizině a z nich polovina v sousedních zemích.“ (Kurfürst, 2017). Ruský svět je často využíván oficiální politikou Vladimira Putina. Do tohoto konceptu zapadají i mnohé narativy užívané politikou Kremlu. Příkladem je ochrana ruské menšiny v zahraničí. Ideologové ruského míru tak dokázali změnit původní nevýhodu roztržitého ruského obyvatelstva ve výhodu, kterou lze využít pro současnou zahraniční politiku. Mnozí tímto myšlenkovým konceptem argumentují v případě ruské agrese vůči Ukrajině. Vladimir Putin zmiňoval ruský svět i při svém oficiálním projevu po anexi Krymu, koncept se pak začal vyskytovat častěji. (Kurfürst, 2018, s. 373–379).

Po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 se objevilo mnoho geopolitických konceptů. Každý z nich nastiňoval, kterým směrem se má politika Ruské federace nově ubírat. Nejprve se objevovala snaha spolupracovat se západním světem, především s Evropou, následující geopolitickým koncept přijal uspořádání světa jako multipolární namísto bipolárního. Následuje období rozšiřování NATO na východ, Ruská federace vnímá toto rozšíření velmi negativně a dochází k útlumu snah o kooperaci. Změna ve vzájemných vztazích přichází po teroristických útocích 11. září 2001. Svět se v rámci Global war on terror snažil společně čelit globální hrozbě terorismu. Dále si Ruská federace snažila vybudovat silné postavení jak ve vlastním postsovětském regionu, tak v multipolárním světě.

Po proběhnutí barevných revolucí se vrací narativ konfrontace se Západem, Ruská federace se snaží zdiskreditovat Západ a ochraňovat svou „suverenitu“. V následujícím období je patrná snaha vytvořit civilizaci, která bude alternativou k té západní. (Kurfürst, 2018, s. 373–379).

2.4 Narativ a kontext

„Narativ je přijímaný příběh, který poskytuje výklad událostí a souvislostí. Vychází se z předpokladu, že pokud je mediální sdělení v rozporu se základním (strategickým) narativem publika, publikum ho odmítne. Narativ se tak stává nástrojem řízení interpretace informací. K řízení narativů se používají takzvané tematické (námětové) komunikační rámce. Ty jsou využívány jako společenské působení, které má vést lidi k tomu, aby si určité pocity nebo názory spojovali se specifickými objekty či subjekty ve stanoveném kontextu.“ (Řehka, 2017, s. 201).

Ruská federace se na anexi Krymského poloostrova v roce 2014 připravovala předem. Svědčí o tom použité nástroje, například rozsáhlé kybernetické útoky či psychologické a informační operace, které předcházely samotnému anektování části ukrajinského území. Do té doby si svět neuměl představit porušení mezinárodního práva v tomto rozsahu v evropském geografickém prostoru. Dlouhodobě je šířený narativ, který hovoří o zásazích Západu na východě a vměšování se do záležitostí východoevropských států. Ruská federace vnímá mnoho západních politických aktů jako ohrožení vlastní suverenity. V případě anexe Krymu sehrála roli primárně ruská agrese, nicméně rozhodnutí bylo ovlivněno i historií poloostrova, vojenským významem černomořského přístavu a tehdejší politikou. Události Euromajdanu vedly ke svržení tehdejšího ukrajinského proruského prezidenta Viktora Janukovyče. Vladimir Putin to označil za nezákonný převrat. Kreml spekuloval i o zapojení USA a události bral jako provokaci. Ukrajina spadá do tzv. nárazníkového pásma Ruské federace. Není tedy v ruském zájmu rozšiřování západních struktur do této oblasti. (Mearsheimer, 2014).

Stejně jako před anexí Krymu, i před napadením Ukrajiny a otevřeným vojenským konfliktem mezi Ruskou federací a Ukrajinou byla vedena rozsáhlá informační válka. Do veřejného diskurzu byly šířeny ruské narativy ospravedlňující budoucí ruskou „speciální vojenskou operaci“ na Ukrajině. Před invazí v únoru 2022 byly mnohé informace týkající se možné agrese popřeny oficiálními institucemi Ruské federace. Ruští představitelé ještě bezprostředně před invazí tvrdili, že se Ruská federace rozhodně nechystá vojensky zaútočit na sousední stát a popírali tvrzení amerických a britských zpravodajců. Ve sféře vlastního vlivu však dávno šířili narativy, které by ospravedlňovaly budoucí činy a zdiskreditovaly nepřítel. (Smart, 2022).

Sociální sítě jakožto nové informační prostředí značně ulehčily možnosti šíření dezinformací a propagandy. Významnou roli sehrávají v šíření ruských narativů, které se snaží zdiskreditovat Ukrajinu. Ruská federace by v případě vysoké efektivity šířených narativů měla lehčí následující konvenční boje. V případě anexe Krymu sehrála úspěšná informační válka podle mnohých odborníků esenciální roli. (Řehka, 2017, s. 202). Ruská federace tak „činí s cílem ovlivnit srdce, mysl i publikum: pokud se Rusku podaří mobilizovat své příznivce, démonizovat svého nepřítele, demoralizovat vládu a ozbrojené síly svého nepřítele a legitimizovat své vlastní akce, pak opravdu není potřeba konvenčního boje, aby bylo možné pokořit Ukrajinu.“ V kyberprostoru není třeba útočit přímo na kritickou infrastrukturu, pokud je úspěšně cíleno na veřejné mínění nepřítele. (Lange-Ionatamishvili, Svetoka, 2015).

3 Analýza dat

3.1 Metodologie

V této části bakalářské práce se zaměřuji na analýzu vybraných článků dvou ruských zpravodajských agentur. Analyzuji jen ty, jejichž obsah úzce souvisí s děním na Ukrajině ve vymezených obdobích v letech 2014 a 2022. Celkem jsem analyzovala 748 příspěvků od obou zpravodajských agentur. První období, které jsem zvolila, zahrnuje příspěvky z dní 23., 24. a 25. února 2014. V daném období probíhala invaze ruských vojsk na ukrajinské území a následná okupace Krymského poloostrova. Okupaci předcházelo dění na Ukrajině, které souviselo s mnoha změnami vnitropolitického systému země, které se udály po sérii demonstrací nazývaných jako Euromajdan. Tyto změny znamenaly svržení proruského prezidenta Viktora Janukovyče, demonstranti žádali následné prozápadní směřování země a menší závislost na Ruské federaci. Druhé zvolené období, tedy 24. únor 2022, odpovídá prvnímu dni války na Ukrajině. Tu zahájila agrese Ruské federace vůči sousednímu státu, invaze ruských vojsk se následně proměnila v rozsáhlý ozbrojený konflikt, který stále trvá.

Na oficiálních stránkách Rii Novosti, tedy druhé největší státní zpravodajské agentury působící na území Ruské federace, jsem dohledala a zanalyzovala v prvním určeném období dohromady 60 příspěvků. První den se jednalo o 15 příspěvků, druhý den o 22 příspěvků a třetí den o 23 příspěvků. Ve druhém daném období jsem zanalyzovala 319 příspěvků, jedná se tedy o jasný nepoměr množství zveřejněných informací. Dohromady jsem analyzovala 379 článků zveřejněných Riou Novosti.

Na oficiálních stránkách Interfaxu, největší soukromé zpravodajské agentury působící v Ruské federaci, jsem našla a analyzovala za první dané období dohromady 173 příspěvků. První den se jednalo o 37 příspěvků, druhý den o 61 příspěvků a třetí den o 75 příspěvků. Ve druhém období jsem zanalyzovala 196 příspěvků týkajících se války na Ukrajině. Dohromady jsem analyzovala 369 článků zveřejněných Interfaxem.

S použitím VPN jsem v daném období vyhledávala zveřejněné příspěvky. U obou agentur se přístup lišil kvůli dostupnosti možností. V případě zpravodajské agentury Rii Novosti jsem skrze vyhledávač sociální sítě Twitter vyhledala příspěvky z oficiálního twitterového účtu Rii Novosti (@rianru). Vyhledané příspěvky jsem si zobrazila na oficiální webové stránce. V případě Interfaxu nebyl totožný postup možný, jelikož Interfax na svém oficiálním twitterovém účtu přispívá pouze odkazy, které se ale nedaly načíst a zobrazit.

Na svých oficiálních webových stránkách má však tato zpravodajská agentura vyhledávač zveřejněných příspěvků dle data. Zkopírovaný text každého příspěvku, který byl vždy v originále, tedy v ruském jazyce psaný azbukou, jsem vložila do vyhledávače klíčových slov¹⁶, který je kompletně dostupný v ruském jazyce. U každého příspěvku mi vyhledávač zobrazil čtyři tabulky. První tabulka zobrazila 10 nejvíce užitých slov v zadaném textu. Následovaly tři tabulky, z nichž první ukazovala 10 nejčastějších frází s jedním slovem, druhá 10 nejčastějších frází s dvěma slovy a třetí 10 nejčastějších frází s třemi slovy. Ze všech tabulek jsem následně vybrala jen ta slova, která jsem mohla využít při hledání narativů v příspěvcích. Případně jsem zapisovala slova, která se logicky objevovala v textu velmi často, například Ukrajina či Rusko. Slova vyhodnocená jako elementární pro tuto práci jsem zapisovala do dokumentu Excel. Následně jsem z vytvořených souborů dat analyzovala, která slova jsou četná a relevantní pro výzkum. I tato vyhodnocená data jsem zapisovala do souboru Excel.

V analýze vycházím z omezeného množství dat. Příčinou je způsob, kterým jsem analýzu prováděla. Jednalo se o zdlouhavý proces, který neumožňoval analyzovat data například za celý měsíc v daných obdobích. Klíčová slova k zaznamenání jsem vybírala nejen na základě relevantnosti pro analýzu či jejich četnosti v textech, ale i na základě jejich relevance pro hledání narativů. Některá klíčová slova jsou pro analýzu důležitá kvůli jejich významu pro hledané narativy, nemusí být v textu zmiňována často. Jakákoli jiná než ruská a proruská média by však k popisu stejné záležitosti použila odlišná slova. Určitá klíčová slova obsahují skryté odkazy k historickým událostem či osobnostem, ke kterým jsou následně vztahovány šířené narativy. V případě, že by bylo analyzováno větší množství příspěvků, je pravděpodobné, že by se tato slova vyskytovala čteněji. Stěžejní je však v tomto případě i jejich zmínka v článcích.

Mezi příspěvky, které zveřejnily Ria Novosti i Interfax ve vybraném období v roce 2014, se objevovalo velké množství článků týkajících se sportu, konkrétně se jedná o XXII. zimní olympijské hry konané v ruském městě Soči. Konec této sportovní události se totiž překrývá s prvními dny ruské invaze na Ukrajinu, po které následovala anexe Krymu. Tyto příspěvky jsem do analýzy nezahrnovala. V případě dalšího dělení příspěvků jsem se podobně rozhodovala u článků týkajících se dopravy či ekonomiky. V případě dopravy jsem nevyhodnocovala například články týkající se fungování letišť či zrušení letů.

¹⁶ <https://copywritely.com/ru/keyword-density-checker/>

Mezi vyhodnocené patřily články informující například o humanitárních vlacích a evakuaci obyvatelstva nebo o dopad invaze na turistický ruch. V případě ekonomiky jsem vynechávala například informace týkající se pohybů na burze. Naopak zásadní byly články, které se týkaly sankcí či finanční pomoci. Některé články byly z oblasti kultury, většinou se jednalo o zrušení koncertů a dalších plánovaných kulturních akcí kvůli bezpečnosti.

3.2 Analýza článků

Klíčové slovo, které bylo dominantní ve vztahu k ostatním, bylo slovo *Ukrajina*. Obecně byly články z nalezených období převážně o dění na Ukrajině. V prvním období byla *Ukrajina* na Rie Novosti zmíněna v 46 článcích, dohromady se objevila 327x. V druhém období v 86 článcích, dohromady se objevila 274x. Interfax ji zmínil v 57 článcích, dohromady 264x. V druhém období v 53 článcích a dohromady 200x. Klíčové slovo *Rusko* (nebo *Ruská federace*, kvůli významu sjednoceno pod jeden pojem), je zmiňováno méně. V prvním období bylo *Rusko* na Rie Novosti zmíněno v 17 článcích, dohromady 68x, Interfax ve stejném období zmínil Rusko v 11 článcích, dohromady 39x. Ve druhém období bylo Rusko zmíněno v 68 článcích Rii Novosti, dohromady 259x, v článcích zveřejněných Interfaxem bylo Rusko obsaženo v 29 článcích, dohromady 123x.

V článcích byla často zmiňovaná slova, která se týkala udělování občanství a jazykové politiky. Konkrétně se jednalo o následující klíčová slova: *jazyková politika*, *jazyk*, *ruština* (případně *ruský jazyk*), *ukrajinština* (případně *ukrajinský jazyk*), *ukrajinská ruština*, *občanství*, *krajané*, *víza*. V žádném z analyzovaných článků na Rie Novosti nebylo slovo *ukrajinština* (případně *ukrajinský jazyk*) použito jako klíčové slovo, naopak v textech z roku 2014 bylo za klíčové slovo ve dvou článcích považováno slovo *ukrajinská ruština*. Interfax však toto slovo pro ukrajinštinu nikdy nepoužil. Rozdíl je viditelný u příspěvků z roku 2022, ve kterých Interfax na rozdíl od Rii Novosti použil ve 4 článcích dohromady 10x slovo *ukrajinština* jako slovo klíčové. Články týkající se jazykové politiky a zaměření se na jazyk obecně poukazují zpravidla na jazykovou situaci na Ukrajině. Četnost ukrajinské a ruské národnosti je méně rozdílná než četnost ukrajinského a ruského jazyka. To znamená, že ukrajinským jazykem hovoří na území Ukrajiny méně obyvatel, než kolik se jich dle posledního sčítání lidu¹⁷ přihlásilo k ukrajinské národnosti.

¹⁷ První a zároveň poslední sčítání lidu na území samostatné Ukrajiny proběhlo v roce 2001. Nové sčítání lidu bylo naplánované na rok 2011, z důvodu krize a špatné finanční situace státu z něj ale sešlo. K poslednímu sčítání lidu mělo dojít v roce 2023, nicméně Ukrajina je momentálně ve válečném stavu, který neumožňuje sčítání provést.

Ruská federace využívá tuto skutečnost ve prospěch své politiky v případě, kdy mluví o ochraně ruského obyvatelstva. V rámci ukrajinských regionů není rovnoměrné rozložení obyvatel dle národnosti, etnika či rodného jazyka, proto existují regiony, kde jinak ruská národnostní menšina je dominantní. Dle posledního sčítání lidu jsou Rusové nejpočetnějším národem v regionu Autonomní republiky Krym a města se zvláštním statusem Sevastopolu¹⁸. Klíčové slovo *občanství* bylo používáno primárně v článcích z roku 2014. Pro tehdejší události bylo zásadní. Ria Novosti ho použila v 6 článcích, dohromady bylo zmíněno 32x. Interfax zveřejnil 5 článků, kde bylo *občanství* zmíněno 9x. Toto klíčové slovo se vztahuje k ruské rétorice ohledně ochrany vlastních krajanů na území Ukrajiny. Právě to byl Ruskou federací uvedený důvod, proč došlo k anektování Krymu. Na Krymský poloostrov po ruské okupaci přišlo nelegálně velké množství lidí s ruským občanstvím. 27. února 2014 krymský parlament vyvolal referendum, které se týkalo opětovného připojení Krymu k Ruské federaci či setrvání jako součást Ukrajiny. Datum konání tohoto referenda následuje pár dní po zveřejnění analyzovaných článků.

Dle roku analyzovaných článků se zpravidla mění jména politiků jakožto klíčových slov. V textech z roku 2014 ruské zpravodajské agentury používají jako klíčová slova hlavně bývalého ukrajinského prezidenta Viktora *Jamukovyče*, bývalou ukrajinskou premiérku Julii *Tymošenkovou*, bývalého ukrajinského ministra vnitra Arsena *Avakova*. Na ruské straně zmiňují prezidenta Vladimira *Putina*, bývalého prezidenta a premiéra Dmitrije *Medveděva*, ministra zahraničních věcí Sergeje *Lavrova*, politika a bývalého předsedu Liberálně-demokratické strany Ruska Vladimira *Žirinovskijho*. Nejčastěji je zmiňovaný Viktor *Jamukovyč*. Toto klíčové slovo se objevilo v 20 článcích Rii Novosti, dohromady je zmíněn 101x, 21x v článcích Interfaxu, dohromady 56x. Druhým nejčastějším klíčovým slovem mezi politiky je Julie Tymošenková. Ria Novosti o ní psala v pěti článcích, kde ji zmínila 38x, Interfax v šesti článcích, zmínil ji 28x. Klíčové slovo *Avakov* použily obě zpravodajské agentury ve čtyřech článcích, u Rii Novosti se objevilo dohromady 15x, u Interfaxu 10x. Při analyzování článků z roku 2022 se objevují nová jména jakožto klíčová slova: *Zelenský*, *Peskov*, *Filiponěenko*, *Pušilin*, *Pasečnik*, *Konašenkov*, *Basurin*, *Zacharovová* a další. Nejčastěji jsou zmiňováni prezidenti Ruské federace a Ukrajiny. Klíčové slovo *Putin* je obsaženo i v článcích z roku 2014. V roce 2022 je slovo *Putin* zmíněno Riou Novosti v 35 článcích dohromady 104x, v 17 článcích od Interfaxu dohromady 61x.

¹⁸ <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/>

Zelenský je Riou Novosti zmíněn v 16 člancích dohromady 44x, Interfaxem oproti tomu jen ve čtyřech člancích s dohromady 11 zmínkami. Klíčová slova *Peskov*, *Filiponěnko* a *Zacharovová* odkazují k mluvčím, *Pušilin* či *Pasečnik* představují vůdce samozvaných lidových republik Doněck a Luhansk. V případě ostatních klíčových slov se zpravidla jedná o politické či vojenské představitele.

Další nalezená klíčová slova se týkají dění na východní Ukrajině. Toto téma je ustavičně řešeno v ruských médiích, objevuje se proto nezávisle na roku analyzovaných článků. Právě toto téma klíčových slov je pravděpodobně nejzajímavější. Ruská a proruská média informují o událostech tak, aby odpovídala jejich světonázoru, přičemž dochází k pozměňování významu slov či úplné vědomé záměně. Zveřejněné informace jsou tendenční. To dokazují například články týkající se Euromajdanu. S touto událostí byla spojována klíčová slova s negativními konotacemi, fakta byla upozaďována. Mezi klíčovými slovy se nachází například *převrat*, *kolaps*, *obavy*, *hrozby* či *krize*. Dále jsou například některá slova přebírána ze slovníku separatistů. Cílí zde především na ukrajinskou vládu. Ta je označována pojmy jako představitelé *kyjevského režimu* či *kyjevská junta*. Tato slovní spojení však nepoužívají jen média, ale i mnozí politici Ruské federace. V případě analýzy článků z Riou Novosti z roku 2022 jsem zjistila, že téměř ke každému textu týkajícího se současného dění na Ukrajině jsou připojovány velmi podobné odstavce, které informují jen s minimálními změnami stále o tom samém. Čtenář si je tak pravděpodobně přečte několikrát za sebou. Cílem může být rezonance pro autory důležitých informací. V připojených textech se vyskytují klíčová slova jako *speciální vojenská operace*, *demilitarizace*, *denacifikace*, *genocida*, *krveprolití*, *plán invaze* a další. Pro kontext uvedu výňatky z článků, o kterých se zmiňuji.

„21. února ruský prezident Vladimir Putin v televizním projevu prohlásil, že považuje za nutné okamžitě uznat svrchovanost Doněcké a Luhanské lidové republiky, a podepsal příslušné dekrety. Hlava státu dala pokyn k zajištění míru v těchto republikách. Jak prezident vysvětlil, rozhodl se tak proto, že na ty, kteří se rozhodli jít cestou krveprolití, násilí a bezpráví, neplatí nic jiného než vojenské řešení konfliktu na Donbasu. Ve čtvrtek ráno ruský prezident oznámil, že se rozhodl pro speciální operaci s cílem demilitarizovat Ukrajinu. V televizním projevu k Rusům řekl, že okolnosti „vyžadují, abychom jednali rozhodně a okamžitě, lidové republiky Donbasu požádaly Rusko o pomoc“. „Rusko nepodniká kroky proti ukrajinskému lidu, ale proti juntě, která se chopila moci v Kyjevě“ uvedl dříve stálý zástupce Ruska při OSN Vasilij Něbenzja.“ (Ria Novosti, 2022).

Uvedený text má za cíl ospravedlnit publiku vojenskou invazi na Ukrajinu. Obsahuje klíčová slova jako *junta* či *demilitarizace*. Dokonce se jedná o skutečnou citaci předních ruských politických představitelů, kteří jsou tak šířiteli některých narativů.

„Ve čtvrtek ráno ruský prezident oznámil, že se rozhodl pro speciální operaci s cílem demilitarizovat Ukrajinu. V televizním projevu k Rusům řekl, že okolnosti „vyžadují, abychom jednali rozhodně a okamžitě, lidové republiky Donbasu požádaly Rusko o pomoc“. Podle ruského vůdce bude veškerou zodpovědnost za krveprolití mít na svědomí vládnoucí režim na Ukrajině. Vyzval ukrajinské vojáky, aby neplnili zločinné rozkazy ukrajinských úřadů, složili zbraně a vrátili se domů. Později ruské ministerstvo obrany zdůraznilo, že ruské ozbrojené síly nevedly žádné raketové, letadlové ani dělostřelecké údery na ukrajinská města: k vyřazení vojenské infrastruktury, zařízení protivzdušné obrany, vojenských letišť a letectva byly použity vysoce přesné zbraně. Ministerstvo ujistilo, že civilní obyvatelstvo není ohroženo. O dvě hodiny později ministerstvo obrany dodalo, že ukrajinští pohraničníci „nekladou žádný odpor“, zařízení ukrajinské protivzdušné obrany byla potlačena a vojenská infrastruktura vojenských leteckých základen byla vyřazena z provozu. Ministerstvo obrany popřelo zprávy zahraničních médií o údajném sestřelení ruského letadla nad Ukrajinou.“ (Ria Novosti, 2022).

Tento výňatek se do jisté míry podobá prvnímu, ale přináší i nové aktualizované informace. S nimi je potom sdílen v dalších článcích a nahrazuje předchozí. V této části se neobjevují nová klíčová slova, jde spíše o podpoření šířeného narativu.

„Již dříve ruský prezident Vladimir Putin ve svém projevu k národu oznámil speciální vojenskou operaci v Donbasu. Ujistil, že plány Moskvy nezahrnují okupaci Ukrajiny, ale pouze její demilitarizaci a denacifikaci.“ (Ria Novosti, 2022).

V tomto krátkém výňatku, který se však také neustále opakoval, se objevují nová klíčová slova odkazující k dalším narativům. Tentokrát se s klíčovým slovem *demilitarizace* Ukrajiny objevuje i *denacifikace*. Toto klíčové slovo následně sehrává zásadní roli v šířeném narativu.

„Situace v Donbasu se v posledních dnech vyostřila a Doněcká a Luhanská lidová republika hlásí opakované ostřelování ze strany ukrajinských bezpečnostních sil. Představitelé Doněcké a Luhanské lidové republiky oznámili dočasnou evakuaci občanů do Rostovské oblasti kvůli hrozbě invaze ze strany Ukrajiny. Evakuace se týká především žen, dětí a starších osob.

Hlava Doněcké lidové republiky Denys Pušilin prohlásil, že ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskyj může v blízké budoucnosti nařídít armádě přejít do ofenzivy a realizovat plán invaze do Doněcké a Luhanské lidové republiky. V sobotu 19. února podepsali představitelé DNR a LNR dekrety o všeobecné mobilizaci a poté požádali Rusko o uznání nezávislosti republik. Ruský prezident Vladimir Putin v pondělí po zasedání Rady bezpečnosti promluvil k ruským občanům a řekl, že je podle něj nutné neprodleně uznat svrchovanost Doněcké a Luhanské lidové republiky. Poznamenal, že svět si raději nevšimá hrůz a genocidy, v Donbasu, kde neuplyne jediný den bez ostřelování, zabíjení civilistů a blokády. Prezident prohlásil, že v případě dalšího krveprolití v Donbasu ponese kyjevský režim plnou odpovědnost. Bezprostředně po projevu podepsal prezident v Kremlu dekrety o uznání LNR a DNR. Putin ve svých dekretech nařídil, aby ruské ozbrojené síly zajistily udržení míru v DLR a LNR.“ (Ria Novosti, 2022).

V posledním úryvku se vyskytuje celá škála klíčových slov, která odkazují hned k několika narativům. Například klíčové slovo *invaze*. Pokud zmíní západní média toto slovo, významově značí právě ruskou vojenskou invazi a zahájení ozbrojeného konfliktu na Ukrajině. Ruská média však pojednávají o možném plánu invaze ze strany Ukrajiny a vojenském obsazení východní části země. Mezi další významná klíčová slova obsažená v textu patří *genocida*, *zabíjení civilistů*, *krveprolití* či *kyjevský režim*. Tato slova jsou dávana do souvislosti s údajným děním na východní Ukrajině, kvůli kterému bylo pro Ruskou federaci nevyhnutelné zasáhnout vojensky. Je patrná snaha šířit narativ, ve kterém je ruská strana ochráncem nikoli agresorem.

Poslední část se týká zmínek o okolních státech a organizacích. Jsou zde identifikována nová klíčová slova, která souvisí s dalšími šířenými narativy. Mezinárodní reakce na události z roku 2014, která je obecně považována za nedostatečnou, se odráží i v množství použitých klíčových slov. Razantnější reakce na události roku 2022 měla za následek vyšší míru potřeby ruských médií informovat a vymezit se. V neprospěch západních zemí a mnoha mezinárodních organizací, především OSN, EU či NATO, začala ruská média zveřejňovat očekávaný narativ o „zlém Západu“, proti kterému je potřeba bojovat. V souvislosti s tímto narativem se objevují klíčová slova, která odkazují na historické události minulosti, zpravidla studenoválečné doby. Patří sem například *nacisté*, *kominternu*, *železná opona*, *SSSR*, *svatojiřský*, *Azov*, *Banderovci*, *rusofobní* a další. V textech z roku 2022 je v případě Ria Novosti zmíněno NATO v 25 článcích, EU v 21 článcích a OSN v 10 článcích. Interfax zmiňuje NATO v 12 článcích, EU v 10 článcích a OSN ve čtyřech článcích.

Pokud není záměrem informovat, jsou organizace dávány do souvislosti s negativními konotacemi, nejčastěji se jedná o spojitost se *sankcemi* a podporou *Ukrajiny*. *Sankce* jakožto klíčové slovo zmiňuje Ria Novosti ve 30 článcích, Interfax v 23 článcích.

3.3 Identifikované narativy a jejich význam

Na základě analýzy celkem 748 článků zveřejněných zpravodajskými agenturami Riou Novosti a Interfaxem, které se týkaly dění na Ukrajině v letech 2014 a 2022 jsem dokázala určit tři narativy, které byly šířeny do mediálního prostoru. K těmto narativům jsem došla skrze identifikaci klíčových slov a přečtení článků, které jsem podrobila analýze. Nalezené narativy v následující části práce zasadím do kontextu a vysvětlím záměr jejich šíření.

První šířený narativ nazývám *Ochrana ruského obyvatelstva a krajanská politika*. Tento narativ se začal hojněji vyskytovat především v době před anexí Krymu. Ruští političtí představitelé ho využili ve prospěch své argumentace kvůli invazi na Ukrajinu a následné anexi Krymu. Etničtí Rusové žijící mimo Ruskou federaci, mají pro ruskou zahraniční politiku geostrategický význam. Nejen v případě Ukrajiny byla ruská etnická menšina využita jako důvod pro zahájení vojenského konfliktu. Ruská strana argumentuje ochranou svých *krajanů* za hranicemi Ruské federace. Dokládá to existence vojenské doktríny ruských ozbrojených sil, ve které se nachází zmínka o „zvláštním úkolu“ chránit práva a zájmy ruských občanů a osob v zahraničí, pokud jsou kulturně či etnicky spřízněny. (Hyman, 1993). V případě Ukrajiny je tento argument silnější z důvodu početnosti a vlivu ruské menšiny na jejím území. Už za vlády Stalina docházelo k vytyčování státních hranic takovým způsobem, aby okolní státy měly na svém území destabilizující ruskou menšinu. Přičemž etnickými Rusy jsou označováni zpravidla všichni, jejichž rodným jazykem je ruština (Marshall, 2018, s. 15–42). Po rozpadu SSSR si nástupnické republiky opětovně vytvářely svou národní identitu. Ruská etnická menšina tou dobou na některých místech čelila diskriminaci a marginalizaci.

S příchodem Vladimira Putina k moci sílí role ruské menšiny, jelikož Putin usiluje o reintegraci postsovětských republik. Ruská soft power politika cílí na ruskou menšinu v zahraničí a skrze krajany destabilizuje okolní státy ve vlastní prospěch. (Sencerman, 2019). Šíření tohoto narativu ve spojení s aktivním prováděním politiky cílené na ruskou menšinu může být efektivní. Obzvláště v případě, že dochází k vyloučení a ruská propaganda je aktivní. Člen menšiny může nabyt pod tímto vlivem pocit, že utvářený obraz nepřítele je pravdivý a následně se chtít vrátit zpět do ruského prostředí, které se mu zdá solidárnější. (Kirillova,).

Druhý narativ nazývám *Obraz extrémní pravice na Ukrajině*. Narativ je v této podobě oproti prvnímu šířen primárně ve spojitosti s válkou na Ukrajině zahájenou v únoru roku 2022. Má za úkol šířit dojem, že na Ukrajině převzala moc extrémní pravice a proti tomuto zlu musí Ruská federace bojovat, jelikož údajná genocida probíhá mnoho let a svět se rozhodl jí jen nečinně přihlížet. Žádné prostředky nebyly dosud účinné, a proto je nutné přistoupit k vojenskému řešení. Ruská média a politici zásadně nepoužívají slovo *válka*, vždy je zastoupeno slovním spojením *speciální vojenská operace*. Oficiálním uváděným cílem invaze je *demilitarizace* a *denacifikace* Ukrajiny. Tento narativ je založen na určitých historických souvislostech. Ruská média a politici často připomínají události z temné minulosti Ukrajiny. Tolikrát zmiňovaný nacismus na Ukrajině je dáván do souvislosti s Ukrajinskou povstaleckou armádou, která je známá spíše pod názvem banderovci. Ti jsou spojováni s rozsáhlými masakry a etnickými čistkami především v období druhé světové války. Členy současné ukrajinské vlády ruská strana nazývá nacisty, ostřelování považuje za akt terorismu, z rozsáhlých masakrů a zločinů, které jsou dílem ruských vojáků a za které je Ruská federace sankciována, viní ukrajinskou armádu. Oficiální Putinův článek *On the Historical Unity of Russians and Ukrainians* je typickým příkladem ruského pohledu na tento narativ. Nejprve ruský prezident apeluje na společnou minulost, připomíná, které události způsobily, že se oba státy odcizily. Současnou vládu označuje jako radikální a neonacistickou¹⁹. (ČT24, 2022). Dále se v textu vyskytuje mnoho dezinformací. Příkladem uvedu dezinformaci ohledně upalování lidí zaživa, kterého se údajně měli dopustit ukrajínští neonacisté 2. května roku 2014 v Oděse. Na konci článku Putin zdůrazňuje, že Ukrajinci nenávidí Rusy, nikoli naopak, ale ruský postoj nikdy nebude protiukrajinský. (Putin, 2021).

Opačný pohled na tento narativ se značně liší. Vyjádřil se k němu uznávaný historik Timothy Snyder po zveřejnění *Russia's Genocide Handbook* na Rie Novosti. Ve svém článku rozebral klíčová slova. V *denacifikaci* spatřuje vyhlazení ukrajinského národa, pojmem *nacista* Rusové myslí lidskou bytost, která se identifikuje jako Ukrajinec, který si odmítá přiznat skutečnost, že je Rus, vznik samostatné Ukrajiny znamenal tedy z tohoto úhlu pohledu *nacifikaci*. Za zásadní považuje Snyder ruský pohled na holocaust a skutečnou éru nacismu na Ukrajině spatřuje jako věc patřící minulosti.

¹⁹ Šířené narativy nemusí být vůbec logické, což dokazuje například neustálé označování současného vedení Ukrajiny za neonacistické. Známým faktem je, že prezident Volodymyr Zelenský je Žid a jeho rodným jazykem je ruština.

Putinův režim označuje za krajně pravicový, který je centrem současného fašismu. (Snyder, 2022). Tento pohled je ve vztahu k šířenému narativu paradoxní.

Třetí narativ nazývám *Rusko VS Západ*. Tento narativ znamená jasné vymezení se proti západním zemím, organizacím či médiím. Historický kontext je zcela jasný. Narativ vrací do studenoválečné doby, cokoli západního má pro Ruskou federaci negativní konotace. Západní státy jsou v člancích často spatřeni jako ti, kteří cíleně přehlíží *genocidu* na Ukrajině, a dokonce podporují současný *kyjevský režim*. To vše proto, aby rozšiřovaly vlastní vliv v geopolitickém prostoru. Vladimír Putin vnímá rozpad SSSR jako „nejhorší geopolitickou katastrofu 20. století“. Ruská federace se od té doby snaží o vytváření tzv. „nárazníkového pásma“. (Marshall, 2018, s. 15–42). Jak však dochází k rozšiřování NATO směrem na východ, tedy blíže k ruským hranicím, sílí potřeba Ruské federace bránit zemím v postsovětském prostoru ve vstupu do západních struktur²⁰. Institucionální integrace je nepřijatelná. Narativ stavějící se proti všem západním hodnotám z ruského veřejného prostoru nikdy nezmizel. V kontextu sílícího fenoménu proruského směřování diaspory je tento tradiční narativ zásadní. Součástí ruské národní identity je jasné vymezení vůči Západu. Prozápadní vedení v okolních státech v postsovětském prostoru, které Ruská federace stále považuje za svou sféru vlivu, je tedy nepřijatelné. Takovýto silně polarizující narativ tedy destabilizuje společnost a může narušovat důvěru a mít zásadní vliv na myšlení ruské etnické menšiny, ve které vzbuzuje obavy.

²⁰ Primárně se jedná o vstup do NATO a EU.

Závěr

Hybridní válčení, v tomto případě konkrétně vedení informační války, je stále více aktuálním tématem. V oboru bezpečnosti nabývá na důležitosti. Tohoto faktu si jsou vědomi nejen akademici, ale i politici. 21. století přineslo nové možnosti, důvodem je především technologický pokrok. Ten je ve vztahu k informační válce naprosto signifikantní. Bez moderních technologií by nebylo možné šířit informace takovou rychlostí kamkoli na světě a v tak velkém měřítku. Ve vteřině je dnes možné přenést sdělení k obrovské skupině lidí.

V této bakalářské práci se zabývám způsobem vedení informační války z pohledu největších zpravodajských agentur v Ruské federaci, konkrétně Rii Novosti a Interfaxu. Zjištění vztahuji k působení na ruskou etnickou menšinu žijící na Ukrajině a k efektivitě těchto aktivit. Cílem práce bylo zodpovědět obě výzkumné otázky. Tedy primárně identifikovat narativy, kterými rámuje ruské mediální agentury konflikt na Ukrajině, a to v době anexe Krymu a v den, kdy začala válka na Ukrajině. Zjištěné narativy následně dávám do souvislosti s jejich využitím.

V teoretické části práce se zabývám širším pojetím hybridní války a postupně nastiňuji teoretický koncept konkrétněji. Na začátku teorie zmiňuji základní typologii válek. Největším a nejdůležitějším teoretickým konceptem je hybridní válčení. Teoretické ukotvení je v tomto případě složitější a neexistuje jednotná definice. Jedná se o asymetrické vedení války, ve kterém je proti nepříteli využito množství metod a taktik, které nejsou konvenční a bývá složité je rozpoznat. Konvenční a nekonvenční způsoby lze kombinovat. Hybridní způsob válčení není přitom nic nového, bylo používáno napříč historií. Popularitu tento koncept získal ve spojení s konfliktem na Ukrajině. Ruská federace využívá běžně proti svým protivníkům taktiky hybridního válčení. V teorii zmiňuji tzv. „*Gerasimovu doktrínu*“, která je pro teoretické uchopení ruského hybridního válčení stěžejní. Do určité míry právě ona ukazuje ruský pohled na užití jiných než konvenčních metod ve válečnictví. Gerasimov hodnotí ruskou zkušenost z minulých konfliktů a vyvozuje z nich budoucí možnosti. Zmiňuje i informační válku a možnost skrze ni ovlivňovat veřejné mínění v postsovětském prostoru, speciálně hovoří o ruské etnické menšině. Na tyto úvahy navazují zmínky o humanitárním intervencionalismu. V případě rozpracování teoretického konceptu informační války zmiňuji propagandu. Ta je neopomenutou součástí vedení informační války v mediálním prostoru. Svou roli sehrává i ve vytvořených narativech. V teoretické části zmiňuji původ propagandy, její teoretiky, historické kořeny a roli v hybridním válčení. Monitoring bezpečnosti vlastního informačního prostoru je zásadní. Hybridní válčení probíhá i v kyberprostoru.

V analytické části práce jsem zjišťovala u jednotlivých příspěvků obsažená klíčová slova. Analyzovala jsem dohromady 748 příspěvků pocházejících od dvou zpravodajských agentur. Příspěvky z roku 2014 se týkaly invaze ruských vojsk na východní Ukrajinu, následovala anexe Krymského poloostrova. Příspěvky z roku 2022 se vztahují k prvnímu dni zahájení války na Ukrajině. Na základě přečteného obsahu, zanalyzování textu a vyhledání klíčových slov se potvrdily některé očekávané předpoklady. Hlavní rozdíl mezi zvolenými zpravodajskými agenturami je v tom, že Ria Novosti je státní, zatímco Interfax je soukromý. Očekávala jsem, že na základě této odlišnosti se bude zpravodajství lišit. Tento předpoklad se mi potvrdil už při vyřazování příspěvků, které nebyly relevantní pro analýzu.

V únoru 2014 probíhaly v Ruské federaci Zimní olympijské hry. V případě, že by se však nekonala tato významná sportovní událost, státní Ria Novosti by informovala z většiny o dění na Ukrajině. V případě soukromého Interfaxu je však možné ve vymezeném období nalézt větší množství zpráv z různých odvětví. Tato skutečnost se potvrdila i u příspěvků z roku 2022. V první den války Ria Novosti zveřejnila obrovské množství příspěvků, jen výjimečně se týkaly čehokoli jiného než zahájení války. U Interfaxu se situace opakovala, zpravodajství bylo v rámci obsáhnutí témat vyváženější. Podobné to bylo v případě komparace obou agentur v rámci četnosti příspěvků. Porovnala-li jsem jen příspěvky z roku 2014 a příspěvky z roku 2022, které vydala stejná zpravodajská agentura, nepoměr je viditelný. V případě války počet příspěvků Ria Novosti v rámci jediného dne značně převyšoval počet příspěvků z analyzovaných tří dní, Interfax stále informoval vyváženěji. Při porovnání obsahu vyplývá, že Ria Novosti má více tendenční texty, užívá klíčová slova a sousloví, která jasně značí nalezené narativy. Dalším důležitým zjištěním u Ria Novosti je zvláštnost v podobě přidávání stále stejného textu k článkům o válce na Ukrajině. Příkladů těchto odstavců uvádím v obsahu práce. S největší pravděpodobností je záměrem opakovat čtenáři stále stejný světonázor, byť občas aktualizovaný a s drobnými změnami.

Výsledky analýzy klíčových slov jsou dostupné v příložených tabulkách. Výsledná tabulka zobrazuje výskyt jednotlivých slov v jednotlivých článcích a jejich celkovou četnost. Za nejdůležitější zjištění považuji užití některých specifických klíčových slov. Četnost není až tak důležitá jako samotné užití. Některá slova a slovní spojení jsou například přebírána ze slovníku proruských separatistů na Ukrajině, do svého slovníku je však zahrnují i oficiální ruské zpravodajské agentury. Ve vztahu k některým osobnostem či organizacím je znatelná tendenčnost sdělení, nejde jen o poskytování neutrálních informací, ale spíše o šíření jednostranného názoru. Znatelněji je tento poznatek vidět u Ria Novosti.

Identifikované narativy jsem roztřídila do tří skupin. První se týká ochrany obyvatelstva v krajaňské politiky. Spadá sem jazyková politika, otázky ohledně etnického původu, zahraniční politika v postsovětském prostoru. Tento narativ je spojen primárně s obdobím anexe Krymu, kdy bylo potřeba ze strany Ruské federace tento akt nějakým způsobem ospravedlnit. V článcích je znatelný apel na ochranu krajanů v zahraničí a upozorňování na etnický původ a rodný jazyk. Druhý narativ se týká historických souvislostí. Určitá slova byla zmiňována už ve spojitosti s anexí Krymu, ve většině se však tento narativ pojí s informacemi z prvního dne války na Ukrajině. Vyskytují se zde kontroverzní klíčová slova, dezinformace, některá slova jsou záměrně nahrazována jinými, která odpovídají zmiňovanému narativu. Zaujatost informací je zde nejviditelnější. Třetí narativ je jasné vymezování se proti čemukoli západnímu. Ruská média zaujímají jasný postoj vůči západnímu světu, jeho politikům, osobnostem, organizacím či médiím. Západ je vnímán jako ten špatný, v článcích je zmiňován často s negativními konotacemi. Nejznamenitěji pak v případě informací týkajících se protiruských sankcí a protiruských postojů či postojů vyjadřujících podporu Ukrajině.

Všechny tři identifikované narativy jsem dala do souvislosti s působením na ruskou menšinu na Ukrajině. U každého narativu mohu konstatovat, že při správném užití může být efektivní při zacílení na menšiny. K možné efektivitě vždy uvádím odborné stanovisko někoho, kdo se daným tématem zabýval. Narativy se stále opakují, informace nejsou neustranné, je zde snaha apelovat na emoční stránku čtenáře a ovlivňovat ho. Menšiny jsou speciální skupinou, která v případě vyloučení z většinové společnosti může mít tendence podléhat těmto informacím a hledat v nich vysvětlení. Emoční stránka věci pak často převyšuje potřebné kritické myšlení.

Výzkum byl komplikovaný vzhledem k aktuálnosti tématu. Limity práce zahrnují mnoho překážek. Primárním problémem byla dostupnost dat potřebných k analýze. Rozsah bakalářské práce neumožňuje podrobnější analýzu na základě většího vzorku článků. V rámci provedené analýzy jsem však byla schopná identifikovat potřebné narativy a vyvodit závěry.

Zdroje

Baranovsky, V. (2001). *Humanitarian Intervention: Russians Perspectives*. 1–19. Dostupné z https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:L9D-8nsGaysJ:https://pugwashconferences.files.wordpress.com/2018/02/200101_como_opapers_baranovsky_russia.pdf+&cd=2&hl=cs&ct=clnk&gl=cz

Beneš, K. (2014, 5. srpna). *Teorie propagandy: vybrané typologie*. Dostupné z <https://www.e-polis.cz/clanek/teorie-propagandy-vybrane-typologie.html>

Bernays, E. (1928). *Propaganda*. Horace Liveright: New York. Dostupné z https://www.voltairenet.org/IMG/pdf/Bernays_Propaganda_in_english_.pdf

Bērziņš, J. (2015). *Russian New Generation Warfare Is Not Hybrid Warfare*. In Pabriks, A. & Kudors, A. (Ed.) *The War in Ukraine: Lessons for Europe* (s. 40–51). Riga: University of Latvia Press.

Bērziņš, J. (2020). The Theory and Practice of New Generation Warfare: The Case of Ukraine and Syria. *The Journal of Slavic Military Studies*. 33 (3). 355–380. Dostupné z <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13518046.2020.1824109?journalCode=fslv20>

Cambridge Dictionary. (2022). *Hybrid Warfare*. Dostupné z <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hybrid-warfare>

ČT24. (2022, 1. května). *To, že je Zelenskyj Žid, neznamená, že na Ukrajině nejsou nacisté, řekl Lavrov*. Dostupné z <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3482872-ze-je-zelenskyj-zid-neznamena-ze-na-ukrajine-nejsou-naciste-rekl-lavrov>

DeepL překladač. Dostupné z <https://www.deepl.com/translator>

Gerasimov, V. (2016). *The Value of Science Is the Foresight*. Dostupné z: <http://www.irregularwarrior.com/files/Gerasimov.pdf>

Google překladač. Dostupné z <https://translate.google.cz/?hl=cs&sl=ru&tl=cs&op=translate>

Hoffman, F. (2009). Hybrid Warfare and Challenges. *Joint Force Quarterly*, 52 (1), 34–39. Dostupné z: https://www.academia.edu/22884324/Hybrid_Warfare_and_Challenges

Hyman, A. (1993). Russians Outside Russia. *The World Today*. 49 (11). 205–208. Dostupné z <https://www.jstor.org/stable/40396452>

Jowett, G. & O'Donnel, V. (2012). SAGE Publications: Los Angeles. Dostupné z <https://hiddenhistorycenter.org/wp-content/uploads/2016/10/PropagandaPersuasion2012.pdf>

Kirillova, K. (2020, 17. ledna). Special report: Putin and the Russian Diaspora. Dostupné z http://www.corporatesecuritymatters.com/2020/01/special-report-putin-and-russian.html?fbclid=IwAR0GICWCGBj4yvPafgmH00Oam2qSvL-nm7MpAefKy6BxFSscG_eKHAYGfwLU

Kurfürst, J. (2017). Ruský svět a neoeurasianismus: dvě strany jedné mince. *Mezinárodní vztahy*. 23–46. Dostupné z https://www.academia.edu/35041658/Rusk%C3%BD_sv%C4%9Bt_a_neoeurasianismus_dv%C4%9B_strany_jedn%C3%A9_mince_The_Russian_World_and_Neo_Eurasianism_Two_Sides_of_the_Same_Coin

Kurfürst, J. (2018). *Příběh ruské geopolitiky: Jak se ruská myšlenka zmocnila více než šestiny světa*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-4026-6.

Lange-Ionatamishvili, E. & Svetoka, S. (2015). Strategic Communications and Social Media in the Russia Ukraine Conflict. In Kenneth Geers (Ed.), *Cyber War in Perspective: Russian Aggression against Ukraine*. 103–111. Talinn: NATO CCD COE Publications.

Lebedová, E. (2022). *Propaganda, spindoctoring a politické PR*. Přednáška prezentovaná v rámci kurzu Média, politika a spindoctoring, Olomouc, Česká republika.

Mareš, P. (2022). *Kyberkultura, hackeři a digitální revoluce*. Praha: Grada. ISBN 978-80271-3358-1.

Marshall, T. (2018). *V zajetí geografie*. Praha: Rybka Publishers. ISBN 978-80-87950-49-4.

Mearsheimer, J. (2014). Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault: The Liberal Delusions That Provoked Putin. *Foreign Affairs*. 93 (5). 77–89. Dostupné z <https://www.jstor.org/stable/24483306>

McKew, M. (2017). *The Gerasimov Doctrine*. Dostupné z: https://www.politico.com/magazine/story/2017/09/05/gerasimov-doctrine-russia-foreign-policy-215538/?fbclid=IwAR2oU4cDDg_t31qzZXaDm7nkmwnvead12GRmq05wDeVwGzaF5PutPs52d8U

Ministerstvo vnitra České republiky. (2022). *Definice dezinformací a propagandy*. Dostupné z <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

Monaghan, A. (2015). The 'War' in Russia ' in Russia's 'Hybrid Warfare'. *The US Army War College Quarterly: Parameters*. 45 (4). 65–74. Dostupné z <https://press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2987&context=parameters>

NATO. (2020). *Information warfare*. Dostupné z: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/5/pdf/2005-deeportal4-information-warfare.pdf?fbclid=IwAR3OtAKfknIU79htXzg0GW7BvqqBzpRfAA_pxwUJY8hIJJ8DCL_BSR2WUGs

NATO. (2022, 21. června). *NATO's response to hybrid threats*. Dostupné z https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm

Pierzchała, K. (2019). Information Warfare Between Russia and Ukraine: A Cause of War for the West?. *Polish Political Science Yearbook*. 48 (1). 103–111. Dostupné z DOI: <https://doi.org/10.15804/ppsy2019106>

Pomarantsev, P. (2015). *Inside the Kremlin's hall of mirrors*. Dostupné z <https://www.theguardian.com/news/2015/apr/09/kremlin-hall-of-mirrors-military-information-psychology>

Popescu, N. (2015, leden). *Hybrid tactics: neither new nor only Russian*. Dostupné z: https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Alert_4_hybrid_warfare.pdf?fbclid=IwAR2zMfgo00evu7ZWhzPTAKFIrIl_Aai1AvZJtfiRJvjZojPXe3-5Br1sSDQ

Prokopová, K. (2014). *Propaganda a persvaze*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4345-4.

Putin, V. (2021, 12. července). *On the Historical Unity of Russians and Ukrainians*. Dostupné z <http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181>

Reichborn-Kjennerud, E. & Cullen, P. (2016). What is Hybrid Warfare? Dostupné z: https://nupi.brage.unit.no/nupi-xmlui/bitstream/handle/11250/2380867/NUPI_Policy_Brief_1_Reichborn_Kjennerud_Cullen.pdf?fbclid=IwAR0hm_P8sy1qOO2EwxvEPYVcf4jL_jclFqDQF-uW8JZ_tcCLf106rqWKy6w

Ria Novosti. (2022). *Зюганов назвал решение ЕС ввести против него санкции глупостью*. Dostupné z <https://ria.ru/20220224/zyuganov-1774796657.html>

Ria Novosti. (2022). *Семь домов повреждены в ДНР из-за обстрела со стороны украинских войск*. Dostupné z <https://ria.ru/20220224/obstrely-1774913104.html>

Ria Novosti. (2022). *Пушилин: ДНР получает помощь в проведении операции по договору с Россией*. Dostupné z <https://ria.ru/20220224/dogovor-1774869357.html>

Ria Novosti. (2022). *Матвиенко раскритиковала противников военной операции на Украине*. Dostupné z <https://ria.ru/20220224/matvienko-1774824293.html>

Řehka, K. (2017). *Informační válka*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-2770-2.

Sak, P. (2018). *Úvod do teorie bezpečnosti*. Praha: Petrklíč. ISBN 978-80-7229-652-1.

Sencerman, O. (2019). Russian Diaspora as a Means of Russian Foreign Policy. *Military Review*. 41–49. Dostupné z [\(PDF\) Russian-Diaspora as a Means of Russian Foreign Policy \(researchgate.net\)](#)

Smart, J. J. Kyiv Post. (2022, 23. května). *Changing the Russian Narrative*. Dostupné z <https://www.kyivpost.com/world/changing-the-russian-narrative.html>

Snyder, T. (2022, 14. dubna). *Russia's Genocide Handbook*. Dostupné z <https://human-rights.cmc.edu/2022/04/14/russias-genocide-handbook/>

Státní statistický výbor Ukrajiny. (2001). *Výsledky*. Dostupné z <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/>

The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2013, 12. února). *Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation*. Dostupné z:
https://www.ieee.es/Galerias/fichero/OtrasPublicaciones/Internacional/Concept_of_the_Foreign_Policy_of_the_Russian_Federation_2013.pdf

Toffler, A. & Toffler, H. (1995). *War and anti-war*. New York: Warner Books. Dostupné z:
<https://archive.org/details/warantiwar00toff>

Twitter: Ria Novosti. [@rianru].

Seznam příloh

Příloha 1 – Excel: analýza klíčových slov a jejich četnost (2014), zdroj: Anna Fialová

Příloha 2 – Excel: analýza klíčových slov a jejich četnost (2022), zdroj: Anna Fialová

Příloha 1 – Excel: analýza klíčových slov a jejich četnost (2014)

2014				
Klíčové slovo	RIA - články	Ria - celková četnost	Interfax - články	Interfax - celková četnost
Ukrajina	46x	327x	57x	264x
Rusko	17x	68x	11x	39x
Kyjev	3x	17x	12x	29x
Majdan	2x	5x	18x	40x
Doněck	1x	3x		
Občanství	6x	32x	5x	9x
Ruština	6x	29x	3x	8x
Ukrajiniština				
Jazyková politika	3x	8x		
Ukrajinská ruština	2x	5x		
Krym	3x	16x	15x	53x
Bolotnaja	6x	27x	5x	14x
Tymošenko	5x	38x	6x	28x
Janukovyč	20x	101x	21x	56x
Avakov	4x	15x	4x	10x
Lavrov	1x	2x	3x	3x
Žirinovskij	2x	11x	2x	7x
Medveděv	1x	4x		
Simoněnko	1x	4x	1x	5x
Kličko	1x	7x	2x	6x
Lukašenko	1x	6x		
Putin			3x	8x
Machnický	1x	3x	4x	11x
Lenin			4x	23x
Šojgu			4x	10x
Kadyrov			1x	4x
Převrat	2x	4x		
Pomoc	4x	15x	3x	7x
Euro	1x	5x		
Roskomnadzor	1x	3x		
Kolonie	3x	9x		
Spojené království	2x	6x		
Volby	2x	13x	10x	37x
EU	1x	3x	3x	10x
OSN	1x	3x	1x	4x
NATO			1x	5x
USA	2x	7x	4x	22x
Režim	1x	4x		
Legitimita	2x	8x	2x	4x
Plyn	2x	8x	1x	10x
Zjednodušený postup	3x	10x		
Nacismus	1x	1x		
Krajani	1x	2x		
Demonstrace			3x	4x
Reformy			1x	2x
Obavy			1x	3x
Hrozby			1x	3x
Krize			3x	7x

Soud	4x	24x	2x	6x
Protesty			4x	10x
Strana regionů			3x	12x
Banderovci			1x	1x
Milice			1x	3x
Zločin			7x	13x
Pravý sektor			3x	11x
Berkut			1x	4x
Práva	2x	6x	4x	13x
Provokace			2x	4x
Památky	1x	2x	5x	24x
Rezignace			2x	3x
Proruský			2x	3x
Humanitární			1x	1x

Příloha 2 - Excel: analýza klíčových slov a jejich četnost (2022)

2022				
Klíčové slovo	RIA - články	RIA - celková četnost	Interfax - články	Interfax - celková četnost
Ukrajina	86x	274x	53x	200x
Rusko	68x	259x	29x	123x
DNR	41x	147x	11x	33x
LNR	32x	118x	14x	45x
Donbass	37x	104x	20x	57x
Doněck	10x	25x	6x	16x
Kyjev	11x	21x	10x	23x
Zelenský	16x	44x	4x	11x
Putin	35x	104x	17x	61x
Biden	12x	34x	8x	27x
Nebenzya	4x	13x	1x	4x
Johnson	4x	10x	3x	5x
Basurin	8x	15x	1x	3x
Burbock	2x	6x	2x	5x
Lukašenko	7x	21x	4x	11x
Pas ečník	3x	8x		
Pušilin	3x	9x	2x	4x
Konašenkov	5x	12x	9x	23x
Peskov	6x	21x	9x	29x
Lavrov	2x	2x		
Filiponěnk	3x	6x	2x	3x
Zacharovová	6x	13x	4x	9x
Macron	2x	4x	2x	5x
EU	21x	64x	10x	42x
NATO	25x	78x	12x	55x
OSN	10x	33x	4x	10x
Sankce	30x	91x	23x	82x
Speciální vojenská operace	34x	68x	22x	47x
Invaze	8x	15x	1x	2x
Západ	4x	15x	1x	2x
Mobilizace	9x	12x		
Demilitarizace	7x	12x	3x	3x
Denacifikace	4x	4x	2x	3x
Šikana	1x	1x	1x	1x
Genocida	5x	8x	3x	3x
Kyjevský režim	9x	12x	1x	1x
Nacismus	1x	4x	1x	1x
Naonacismus	1x	3x		
Nacionalismus	2x	5x		

Junta	2x	4x		
Terorismus	2x	3x	4x	9x
Okupace	1x	2x	1x	2x
Milice	9x	14x	4x	12x
Eskalace	2x	3x	2x	3x
Výbuch	4x	10x	2x	7x
Ostřelování	20x	38x	5x	9x
Krveprolití	6x	10x	1x	1x
Odpovědnost			2x	2x
Krym	5x	12x	12x	35x
Stanné právo	2x	5x	5x	10x
Evakuace	7x	11x	3x	5x
Uprchlíci	5x	16x	2x	13x
Jaderné zbraně	3x	5x		
DDOS	1x	2x	3x	6x
Swift	3x	6x	2x	8x
Hromadné sdělovací prostředky	3x	14x	4x	16x
Plyn	8x	27x	1x	1x
Agrese	2x	2x	4x	7x
Rostov	5x	10x	2x	5x
Víza	1x	2x	3x	10x
Ochrana obyvatelstva	2x	2x	1x	1x
Občané	2x	7x	1x	10x
Informace	1x	2x	2x	9x
Kominterna	1x	2x		
Hranice	4x	11x	2x	6x

Abstrakt

Předmětem této bakalářské práce jsou narativy šířené ruskými zpravodajskými agenturami v souvislosti s konfliktem na Ukrajině. Konkrétně s anexí Krymu a války na Ukrajině. Skrze analýzu klíčových slov v celkem 748 příspěvcích od dvou zpravodajských agentur, z nichž jedna je státní a druhá soukromá, identifikuji narativy. Ty následně zkoumám v případě zacílení na ruskou etnickou menšinu žijící na Ukrajině a vysvětluji možnou efektivitu. Teoretickou část práce zakládám na hybridním válčení, konkrétně pak na informační válce a propagandě.

K vypracování používám metodu analýzy dat. Za pomoci vyhledávače slov jsem našla klíčová slova a na základě jejich relevance je zaznamenala do výsledné tabulky. Na základě vybraných klíčových slov a jejich četnosti identifikuji narativy šířené ruskými médii. Ty následně třídím do tří témat. Jednotlivé narativy zasazuji do kontextu a vysvětluji pravděpodobný cíl jejich šíření a potenciální efektivitu.

Na základě analýzy se mi podařilo identifikovat tři narativy šířené do mediálního prostoru s určitým cílem. Jednotlivé narativy se od sebe odlišují. Obě zpravodajské agentury informují tendenčně a určité příspěvky jsou spojovány s negativními konotacemi. Některá klíčová slova nejsou z mainstreamového slovníku médií, jejich původ je možné hledat například ve slovníku separatistů. Závěrem vysvětluji efektivitu narativů při jejich zacílení na ruskou etnickou menšinu. Konstatuji, že za vhodných okolností může být efektivita vysoká a využívání narativů v rámci informační války je relevantní.

Klíčová slova: Ruská federace, Ukrajina, narativ, ruská média, informační válka, ruská menšina

Abstract

This bachelor thesis examines the narratives disseminated by Russian news agencies in the context of the conflict in Ukraine. Specifically the annexation of Crimea and the war in Ukraine. Through keyword analysis of a total of 748 posts from two news agencies, one state-owned and the other private, I identify the narratives. I then examine these in the case of targeting the Russian ethnic minority living in Ukraine and explain their potential effectiveness. The theoretical part of the thesis is based on hybrid warfare, particularly on information warfare and propaganda.

To elaborate, I use the method of data analysis. Using a word search engine, I find keywords and record them in the resulting table based on their relevance. Based on the selected keywords and their frequency, I identify the narratives disseminated by the Russian media. I then classify these into three themes. I place the individual narratives in context and explain the likely purpose of their dissemination and potential effectiveness.

Based on my analysis, I am able to identify three narratives disseminated into the media space with a specific intended goal. The individual narratives are distinct from each other. Both news agencies report in a biased manner and certain stories are associated with negative connotations. Some of the key words are not from the mainstream media vocabulary; their origin can be sought, for example, in the vocabulary of the separatists. I conclude by explaining the effectiveness of narratives in targeting the Russian ethnic minority. I note that under the right circumstances, the effectiveness can be high and the use of narratives in information warfare is relevant.

Keywords: Russian Federation, Ukraine, narrative, Russian media, information war, Russian minority